

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Första kammaren.

Nr 30.

Lördagen den 5 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Gabrielssons* motion, nr 365, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtanden nr 55 och 56 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller andra som lida av rubbad själsverksamhet, dels ock en i ämnet väckt motion.

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m.

Genom en den 17 februari 1934 till riksdagen avlämnad proposition, nr 103, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller andra som lida av rubbad själsverksamhet.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehått en i anledning av densamma inom första kammaren väckt motion, nr 306, däri herr *Bismark* hemställt, att Kungl. Maj:ts förslag måtte göras till föremål för en sådan omarbetning, att även sterilisering av rättskapabla underkastades kontroll i enlighet med vissa i motionen närmare angivna riktlinjer.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

- 1) att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen;
- 2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning under vilka förhållanden frivillig sterilisering av rättskapabla personer kunde företagas samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning;
- 3) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig, förutsättningslös utredning huruvida och under vilka förhållanden sedlighetsförbrytare kunde underkastas sådant ingrepp, som vore ägnat att motverka eller upphäva deras sjukliga anlag, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning; samt
- 4) att den föreliggande motionen, I: 306, i den mån den icke blivit besvarad genom vad utskottet under 2) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Westman**: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 26 hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten 1 på det sätt, att först föredrages det i punkten tillstyrkta lagförslaget paragrafvis, med iakttagande att 2 och 3 §§ föredragas i ett sammanhang, samt att slutstadgande, ingress och rubrik förekomma sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr Westman sålunda hemställt bifölls.

Punkten 1.

Det i punkten tillstyrkta lagförslaget.

1 §.

Denna paragraf var så lydande:

Kan med skäl antagas att någon som lider av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten är på den grund för framtiden ur stånd att handhåva vårdsnaden om sina barn eller kommer att genom arvsanlag på avkomlingar överföra sinnessjukdom eller sinnesslöhet, må utan hans samtycke sterilisering enligt denna lag å honom företagas, där han på grund av sin rubbade själsverksamhet varaktigt saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden.

Å sterilisering på grund av medicinska skäl äger lagen icke tillämpning.

Herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Jag ber att få citera några rader ur handlingarna i detta ärende:

»Den föreslagna lagstiftningen har inskränkts till att gälla personer, vilka på grund av rubbning av själsverksamheten sakna förmåga att lämna giltigt samtycke till sterilisering. Under vilka förutsättningar sterilisering av andra personer må äga rum har icke reglerats i förslaget. Det lär icke kunna bestridas, att vissa betänkligheter möta mot att på detta område där lagregler helt saknas stifta en lag med den begränsade omfattning som sålunda föreslås. Fördelarna av att snarast möjligt vinna en lösning av frågan om sterilisering av sinnesslöa som sakna rättskapacitet synas emellertid vara så stora, att angivna betänkligheter icke böra föränleda uppskov med denna frågas behandling. Den erfarenhet, som därest den nu föreslagna lagen antages kan komma att vinnas vid dess tillämpning, torde ock kunna bliva till gagn vid fortsatt utredning rörande behovet av och innehållet i en utvidgad lagstiftning i ämnet.»

Det citat jag nu läste upp är hämtat från lagrådets på denna punkt enhälliga yttrande över det föreliggande lagförslaget. För egen del är jag av alldeles samma mening som lagrådet. Andra lagutskottets enhälliga utlåtande ger mig också förhoppning om att första kammaren i dag skall, i likhet med vad andra kammaren gjorde redan i onsdags, bifalla den kungl. propositionen, vilken ju endast innebär ett effektuerande av vad riksdagen vid två tillfällen, senast förra året, i skrivelse begärt.

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

En ärad ledamot av denna kammare har i en beaktansvärd motion hemställt, att det föreliggande lagförslaget måtte underkastas en sådan omarbetning, att även sterilisering av rättskapabla underkastas kontroll i enlighet med av honom i motionen angivna riktlinjer. Jag övervägde en dylik omarbetning av det Bergendalska förslaget efter det att utlåtandena över detsamma inkommit, men fann det möta alltför stora betänkligheter att utan föregående remiss, blott på grund av yttranden över ett mera begränsat lagförslag, förelägga riksdagen en väsentligt utvidgad lagstiftning. För att emellertid lämna medicinalstyrelsen tillfälle att följa den praxis som är under utveckling i fråga om sterilisering av rättskapabla, borde enligt uttalande i propositionen de läkare som verkställa sådan sterilisering, i administrativ ordning åläggas insända rapport därom till medicinalstyrelsen. Rapporten borde avfattas enligt fastställt formulär, och lämpligen kunde detta erhålla sådan lydelse, att läkaren anvisas att före ingreppets verkställande samråda med annan läkare.

Meningen är nu att så snart det föreliggande lagförslaget antagits av riksdagen, i samband med de administrativa bestämmelser som därav föranledas, träffa bestämmelser jämväl om de i propositionen sålunda angivna rapporterna angående sterilisering av rättskapabla. Givetvis kommer det material som på detta sätt inflyter till medicinalstyrelsen att belysa behovet av en lagstiftning om sterilisering av rättskapabla. En dylik lagstiftning kan emellertid icke — såsom fallet är med den nu föreslagna om sterilisering av sinnesslöa m. fl. — anses på något sätt trängande. Visserligen tvista de lärda om huruvida en steriliseringsoperation på annan än rent medicinsk indikation är straffbar såsom innebärande tillfogande av svår kroppsskada. Men denna fråga har genom rättstillämpningen vunnit sin lösning beträffande alla fall av praktisk betydelse. Skulle det emellertid visa sig tecken till missbruk i något avseende av sterilisering beträffande rättskapabla, bör givetvis lagstiftningen omedelbart ingripa. Men för detta ändamål behöver denna lagstiftning, vilken skulle komma att bjuda på många svåra och tvivelaktiga punkter, icke sammankopplas med den nu föreliggande, på en uttömmande utredning grundade och enligt min tanke verkligen brådskande lagstiftningen om sterilisering av icke rättskapabla.

Med anledning av herr Bissmarks motion har nu utskottet under punkt 2) hemställt om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning under vilka förhållanden frivillig sterilisering av rättskapabla personer må kunna företagas. Av vad jag anført framgår, att jag självfallet icke har något att erinra mot bifall till denna utskottets hemställan.

Under punkt 3) har utskottet föreslagit ännu en skrivelse till Kungl. Maj:t, nämligen angående ingrepp mot sedlighetsförbrytare i syfte att motverka eller upphäva deras sjukliga anlag. I propositionen har uttalats, att en lagstiftning angående sterilisering icke för närvarande bör upptaga bestämmelser angående tvångssterilisering i egentlig mening. Och det har framhållits, att förslaget härutinnan står i överensstämmelse med uttalanden av andra lagutskottet vid såväl 1922 som 1933 års riksdag, och att denna ståndpunkt vunnit så gott som enhällig anslutning i yttrandena över sakkunnigbetänkandet. Emellertid har i anledning närmast av två under innevarande år till Kungl. Maj:t inkomna framställningar i ämnet frågan om kastrering av sedlighetsförbrytare upptagits till fortsatt undersökning inom justitiedepartementet. För närvarande finnas mig veterligen icke bestämmelser om tvångskastrering i något annat europeiskt land än Tyskland, där sådana bestämmelser infördes i slutet av förra året. I Danmark har däremot efter tillkomsten av 1929 års steriliseringslag i åtskilliga fall förekommit att personer med abnormt stark eller sjuklig könsdrift *efter eget samtycke* kastrerats. En redogörelse för erfaren-

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

heterna från dessa fall har lämnats av riksadvokaten Goll. Det föreliggande materialet är måhända icke av den omfattning att något slutgiltigt omdöme kan uttalas, men enligt vad Goll i sin redogörelse anför, har ur kriminalpolitisk synpunkt kastreringen hittills motsvarat, ja, vida överträffat förväntningarna.

Andra lagutskottet hemställer nu, att riksdagen måtte anhänga om en allsidig, förutsättningslös utredning huruvida och under vilka förhållanden sedlighetsförbrytare må kunna underkastas sådant ingrepp, som är ägnat att motverka eller upphäva deras sjukliga anlag. Från min sida kommer, oberoende av riksdagsskrivelse i ämnet, den redan påbörjade utredningen i detta ämne att fullföljas, men denna utredning kan naturligtvis endast främjas genom ett bifall till utskottets skrivelseförslag.

Herr Hammarskjöld: Herr talman! Det är mig allt annat än angenämt att ta till orda emot att lagförslag om sterilisering. I egenskap av ordförande i statens sinnessjuknämnd sedan denna nämnds tillkomst har jag haft rikligt tillfälle att övertyga mig om nyttan för att inte säga nödvändigheten av steriliseringsbestämmelser. Mitt intresse för denna lagstiftningsfråga kan också dateras längre tillbaka, åtminstone till den tid då jag under de första fyra åren av rasbiologiska institutets tillvaro fungerade som ordförande i dess styrelse. Det är därför min livliga önskan, att en tillfredsställande lagstiftning om sterilisering må snarast möjligt komma till stånd. Men därav följer naturligtvis ingalunda, att jag kan vara med om vilket lagförslag som helst. Är det viktigt, och det är viktigt, att sterilisering är tillåten och företages i sådana fall, då det finns grundade skäl därför, så är det också viktigt och maktpåliggande, att sterilisering icke vidtages utan verkliga skäl, icke företages i oträngt mål. Jag skall i detta avseende icke vara nog gammalmodig att åberopa det allmännas intresse av en bibehållen eller normalt ökad folkmängd. Jag skall inte heller hänvisa till de följder för det så kallade nöjeslivet, som det kan medföra, om på kärleksmarknaden uppträda kavaljerer och damer, som äro garanterat konceptionsfria. Jag håller mig endast till vederbörandes eget intresse. I detta avseende är det en fundamental skillnad mellan sterilisering å ena sidan och de så ofta rekommenderade preventiva medlen å andra sidan. Steriliseringen har verkan för hela livet och icke blott tillfälligt. Den, som en gång blivit steriliserad, ångrar sig sedan förgäves. Nu finns hos många för att inte säga hos de flesta människor en stark önskan att se sitt korta jordeliv fortsatt genom efterkommande. Denna känsla finns även hos män i mycket stor utsträckning, men föräldrabehovet är såsom moderskapsbehov särskilt starkt hos kvinnan. Jag tror inte, att man säger för mycket, om man säger, att ett mycket starkt moderskapsbehov föreligger hos talrika för att inte säga de flesta kvinnor, ett förhållande, som i viss mån bestyrkes därav, att man ofta ser, hur denna längtan tager sig uttryck i tillgripande av stundom rörande, stundom kanske löjliga surrogat. Jag tror också, att för en kvinna kan omöjligheten att tillfredsställa moderskapsbehovet komma att ha fysiska och psykiska följder av mycket allvarsam art. Dessa fysiska och psykiska följder kunna naturligtvis vad de psykiska följderna angår endast i hög grad ökas och förvärras genom medvetandet, att det berott på kvinnan själv att underkasta sig denna sterilisering, som för all framtid har omöjliggjort hoppet om moderskap, eller i något mindre mån, att de omständigheter, som varit för handen, blivit av en tredje person oriktigt bedömda, så att sterilisering skett utan tillräckliga grunder.

Det ligger därför enligt mitt förmenande makt uppå att hava sådana bestämmelser om sterilisering, att sterilisering visserligen är möjlig och tillåten

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

och äger rum i de fall, då den är motiverad, men icke äger rum i andra fall. Vad det senare nu angår, säkerhet mot att sterilisering icke användes i alltför stor utsträckning och i oträngt mål, så beror ju i främsta rummet den säkerheten på de så att säga sakliga förutsättningar, som i en lag uppställas för sterilisering. Här nämner jag nu en gång för alla, att det i mitt anförande lika litet som i lagförslaget är på något sätt tal om sterilisering av medicinska grunder, på rent medicinska indikationer. Jag lämnar detta område helt åt sido, ehuru jag inte vill fördölja, att jag tyckt mig på vissa håll spåra en tendens att utsträcka begreppet »medicinsk indikation» längre än en lekman vill vara med om eller finner vara fullt motiverat. Men därom skall jag emellertid icke tala.

I lagförslaget uppställas nu som sakliga förutsättningar för sterilisering, att »någon som lider av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten är på den grund för framtiden ur stånd att handhava vårdnaden om sina barn eller kommer att genom arvsanlag på avkomlingar överföra sinnessjukdom eller sinnesslöhet» etc. Emot detta angivande av de sakliga förutsättningarna vill jag inte göra någon erinran, men det är inte nog med ett angivande i mer eller mindre allmänna ordalag av de sakliga förutsättningarna. Det kommer också an på tillämpningen, och hurudan tillämpningen blir, beror givetvis på dem, som komma att tillämpa. Man måste således säga sig, att för att vara lugn i detta avseende, måste man vara säker på att tillämpningen kommer att bero på fullt sakkunnigt omdöme. Som regel uppställer nu förslaget, att prövning skall ske hos medicinalstyrelsen, och däremot vill jag inte göra någon erinran, om också, i likhet med vad socialstyrelsen yttrat, så fort det blir fråga i någon mån om sociala synpunkter, det nog också kunde vara önskvärt, att även ett lekmanneelement komme till tals; vederbörande departementschef har ju också talat om en eventuell förstärkning av medicinalstyrelsen vid behandlingen av dessa frågor. Detta vill jag emellertid taga för gott, att medicinalstyrelsen prövar. Där kan man påräkna en mångsidig och på erfarenhet grundad bedömning av de föreliggande fallen. Men nu kommer det ett undantag i 3 §, till vilken hänvisas i 2 §, det undantaget nämligen, att med avseende på sinnesslö behöver man inte inhämta medicinalstyrelsens samtycke, utan där är det nog, att två legitimerade läkare efter samråd funnit skäl till sterilisering jämlikt den grundläggande paragrafen. Äro då med visshet två läkare, vilka som helst, kapabla att avgiva sakkunnigt omdöme i vad som här är i fråga?

Vad är det som skall bedömas i ett dylikt fall? Jo, först skall bedömas, huruvida personen är sinnesslö. En och annan tycker kanske, att det måtte vara mycket enkelt att säga, om en person är sinnesslö, men det är verkligen inte så enkelt. Man får inte föreställa sig, att alla sinnesslöa äro några dreglande och hjälplösa stackare. Det finns sådana sinnesslöa, att det fordras inte blott allmän medicinsk sakkunskap utan speciell medicinsk sakkunskap för att kunna bedöma deras tillstånd. Jag är övertygad om, att många av de här närvarande skulle bli högst överraskade vid att läsa skrivelser, inlagor och brev, som äro författade av personer, vilka av de allra sakkunnigaste auktoriteter, utan tvivel med rätta, ha rubricerats som sinnesslöa. Jag tillåter mig be-
tvivla, att den psykiatriska utbildning, som ingår i vår dock så långvariga och grundliga läkarkurs, är tillräcklig i detta avseende, ens teoretiskt, och dessutom kräves det här, som på andra områden, också erfarenhet, vilken ju varken står nyblivna läkare eller läkare som specialiserat sig på ett annat gebit, till exempel ögonsjukdomar eller dylikt, till buds.

Ändå något värre blir det med nästa föremål för bedömande. Det är, om denne sinnesslöe är sådan, att han »på grund av sin rubbade själsverksamhet

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

varaktigt saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden». Det är en ännu svårare fråga. Vi veta litet var, huru, när fråga är om giltigheten av ett civilt avtal eller något dylikt, det mycket ofta förekommer utförliga expertiser för och emot och skiljaktiga meningar vid domstolarna. Vi veta också, att när det är fråga om något, som icke är detsamma men dock analogt, nämligen om ansvarighet för begångna brottsliga gärningar, utföres en grundlig undersökning av läkare och i sista hand av medicinalstyrelsen, innan man kommer till ett resultat i den vägen. Och man må inte tro, att detta förekommer bara vid grova brott, i fråga om mördare och dylika, utan det kan förekomma och förekommer även vid lindriga förseelser, där straffet inte har så stor betydelse, som en sterilisering har för individen, utan där det kan vara fråga om böter eller kortvarigt fängelse. Jag har nyligen läst handlingarna i ett sådant fall.

Men inte nog med detta. Dessa två läkare, om vilka man inte vet, om de ha någon erfarenhet, och inte vet, om de ha någon specialutbildning, dessa läkare skola också bedöma, huruvida det är anledning att antaga, att den sinnesslöe skall överföra arvsanlag av sinnesslöhet till sina efterkommande. Såsom i annat sammanhang har vitsordats, är tyvärr ärftlighetsforskningen inte synnerligen långt kommen, utan de stora framstegen låta, åtminstone vad människan angår, ännu vänta på sig. Det kan redan vara svårt att bedöma, huruvida sinnesslöheten hos den ifrågavarande personen är ärftlig eller förvärvad. Är den hos honom förvärvad, föreligger enligt den allmänt gängse läran icke någon fara för överförande, eftersom man brukar säga, att förvärvade egenskaper inte gå i arv. Vidare bör man komma ihåg, att det ibland, om också ej så ofta, förekommer, att sinnesslöhet är kombinerad med arter av utpräglad sinnessjukdom. I dylika fall skulle det få bedömas, huruvida sinnessjukdomen är den egentliga anledningen och ärendet alltså får gå till medicinalstyrelsen eller om sinnesslöheten är det väsentliga och avgörandet kan stanna hos de två läkarna.

Slutligen är det ännu en sak, som skall bedömas, eller som kan komma att bedömas, nämligen om vederbörande på grund av rubbning av själsverksamheten är ur stånd att handhåva vårdnaden om sina barn. Jag accepterar denna grund, och vill inte för närvarande polemisera emot den. Men jag kan inte underlåta att fästa uppmärksamheten vid, att den omständigheten, att en viss fader eller moder är ur stånd att handha vårdnaden av sina barn, är skäligen oskadlig, om det finns nära anhöriga som äro både villiga och i stånd att taga hand om dem. Men jag bortser därifrån. Det är vad man kan kalla en social indikation, och mina herrar, kan man verkligen tänka sig att unga läkare, eller låt oss säga läkare, som äro specialister på ett annat område, skola vara med säkerhet i stånd att bedöma en sådan social fråga?

Jag konkluderar således däruti, att tillståndet måste ges inte av de två läkarna utan av medicinalstyrelsen.

Nu har invänts, att detta skulle föranleda en »onödig omgång». Men omgången behöver inte vara värst farlig, ty saken behöver inte taga så lång tid, och en viss omgång är väl lättare att smälta än ett felaktigt förfarande. Man har i detta sammanhang särskilt åberopat det fallet, att en kvinna har barnsbörd, och menat, att det är lämpligt, att man passar på vid det tillfället och steriliserar henne. Ja, det skälet är ju först och främst till sin natur av mycket speciell art, men det kan i alla händelser inte tillmätas synnerligt stor praktisk betydelse, eftersom det är föreskrivet i andra stycket av 4 §, att »sterilisering å sinnesslö, som företages utan att därtill inhämtats tillstånd av medicinalstyrelsen, skall verkställas å lasarett eller sjukstuga eller ock å annan anstalt, beträffande vilken medicinalstyrelsen medgivit att sterilisering må

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

där företagas», så kan det här sammansläendet av två behandlingar i alla fall inte äga rum vid en födsel i hemmet eller överhuvud taget vid en födsel annat än på sjukhus. Vidare är det väl inte precis så regelmässigt, att en läkare assisterar vid barnsbörd, ännu mindre att två läkare göra det, och kanske allra minst, att de två läkarna ha tillfälle att samråda och göra den efterforskning beträffande ärfthighetsförhållanden och så vidare, som kan vara nödvändig. Det skälet kan således inte tillmätas stor betydelse och ännu mindre, om man tänker på att, så vitt jag inhämtat, kommer inte en barnsbörd som ett brev på posten, utan man vet om den förestående barnsörden en viss tid i förväg, under vilken tid man alltså har möjlighet att inhämta medicinalstyrelsens tillstånd att företaga sterilisering i samband med barnsörden.

Ja, det får väl för närvarande vara nog som grund för min mening, att tillstånd av medicinalstyrelsen bör förutsättas.

Jag har även en annan speciell anmärkning mot förslaget, som rör vad som står i, eller rättare vad som inte står i 4 §. I 4 § står det, att »sterilisering skall verkställas av legitimerad läkare och må endast ske genom ingrepp av sådant slag att i allmänhet skada till hälsan ej är därmed förenad». Det är mycket bra, men enligt motiven skall denna bestämmelse betyda bland annat, att kastrering icke innefattas under sterilisering. Då förstår jag inte riktigt, varför man inte säger ut det. Då man ju lagstiftar om preventivmedel, om abort och sterilisering, så förefaller det mig vara ett skäligen onödigt pryderi att i detta sammanhang undvika att tala om kastrering. Men dessutom kan frågas, om det är riktigt, att kastrering säkert uteslutes genom den föreslagna bestämmelsen. Jag har här ett häfte av Nordisk tidskrift för sinnesslövärd, där en mycket sakkunnig dansk författare redogjort för en hel rad fall av kastrering med så gynnsamt förlopp och så liten procent om ens någon av ogynnsamt förlopp, att man väl kan frestas att ifrågasätta, huruvida verkligen kastrering är en sådan operation, som uteslutes genom föreskriften, att ingreppet i allmänhet ej får medföra skada till hälsan. Och man skulle väl kunna föreställa sig, att en läkare funne sig så imponerad av denna statistik eller en annan, större statistik, att han för sin del komme till den övertygelsen, att kastrering redan nu för tiden är en operation, som kan företagas utan men för hälsan. Och ännu mycket mera kan detta bli fallet i framtiden, då ju som bekant vetenskapen i allmänhet och kirurgien i synnerhet göra oavslutliga och snabba framsteg. Nu menas kanske icke det men för hälsan, som ligger i själva operationen och den fara, som är förenad med operationen, utan det menas kanske de varaktiga konstitutionella följder, som kunna komma efter kastreringen. Då vill jag säga, att först och främst äro dessa följder, som ju kunna karakteriseras genom en hänvisning till evnucker och dylika, vissa konstitutionella förändringar alltså, väl knappast av beskaffenhet att kunna anses utgöra ett minus i hälsan. De nämnda herrarna kunna i stället må utomordentligt bra. Dessutom inträffa de allvarsamma konstitutionella förändringarna endast om kastrering företages före pubertetsåldern eller under pubertetsåldern eller under den närmast därpå följande tiden. Men då kastrering företages på äldre personer, äro de fysiologiska förändringarna omärkliga eller så gott som omärkliga, och det kan inte vara tal om att en skada för hälsan skulle vara följden av kastreringen i det avseendet heller. Den danska statistik, som jag nyss återopade, är beviskraftig även på denna punkt. Ett rätt stort antal kastrerade, för vilka författaren redogör, må alldeles förträffligt. Det enda som märks hos en och annan av dem är att de svettas litet lättare än andra människor, men det kan ju bero på andra saker och är i alla hänseelser inte någon sjukdom. Jag anser således, att när man nu i själva verket vill att kastrering skall vara utesluten, skall man också säga ifrån att

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

kastring är utesluten och inte använda en omskrivning som är oegentlig och inte säkert verkande i detta avseende.

Jag glömde beträffande den första punkten, d. v. s. med avseende på medicinalstyrelsens uteslutande kompetens, att hänvisa till de många myndigheter och sakkunniga som yttrat sig i samma riktning som jag. Jag kanske kan fylla denna lucka nu, innan jag ävergår till en annan avdelning av min framställning. Tillstånd av medicinalstyrelsen fordrades enligt 1929 års förslag, avfattat av häradshövding Lindstedt samt professorerna Essen-Möller, Sjövall och Wigert, av vilka särskilt en har gjort sig i vidsträckta kretsar känd som en ivrare för sterilisering. Socialstyrelsen har, som jag nämnde för en stund sedan, yttrat sig i samma riktning och yrkat att det skall krävas tillstånd av en central sakkunnig myndighet, likaså medicinska fakulteten i Uppsala, Psykiatriska föreningen och Läkareförbundet, med visst undantag för anstaltsvårdade, och slutligen lagrådets flertal, tre av dess fyra ledamöter. I detta sammanhang kan jag också hänvisa till den danska lagen, där det förutsätts samtycke av en central myndighet, vilken egendomligt nog är justitieministern. Samtycke av en central myndighet kräves också enligt de norska och finska förslagen. Den förutnämnde författaren i den återopade tidskriften har yrkat på en förändring för Danmarks del, men denna förändring skulle inte gå ut på annat än att ersätta justitieministern med någon annan myndighet. Det är således många som liksom jag ha den uppfattningen, att man inte kan känna sig lugn för att prövningen går riktigt till, om den inte lägges hos en central myndighet, och den centrala myndighet som då närmast kommer i fråga är medicinalstyrelsen.

De två punkter som jag nu berört, om medicinalstyrelsen såsom avgörande instans och om uttryckliga bestämmelser mot kastrering, avse ju emellertid detaljer, och detaljer som skulle kunna ändras utan någon väsentlig rubbning av lagförslaget struktur; jag kommer också, om anledning därtill föreligger, att göra yrkande om sådana ändringar. Men det finns en annan sak som är vida viktigare och vida betänkligare och som statsrådet också berörde, nämligen att lagförslaget, såsom det uttryckligen och direkt utsäges, endast avser sterilisering av personer, vilka icke äro i stånd att lämna ett giltigt samtycke, medan de övriga lämnas å sidan. Detta är, såsom antytts, enligt mitt förmenande i högsta grad betänkligt, därför att genom denna lucka lämnas fältet fritt för allehanda mycket vittgående tolkningar. Läser man endast själva den föreslagna lagen, så kan man inte därav med visshet sluta något annat än, att i fråga om personer som äro i stånd att ge ett giltigt samtycke upprätthållas inte alla de villkor som uppställts för sterilisering av dem som inte kunna ge giltigt samtycke. Men vilka förutsättningar som upprätthållas och vilka som träda i stället för de upphörda lämnas fullkomligt därhän. Den radikalaste tolkningen, och en tolkning som ingalunda är omöjlig, är att, när personen i fråga kan ge ett giltigt samtycke, behövs det inte mera; då är det bra, då fordras inga objektiva förutsättningar alls. Den tolkningen är inte avsedd av departementschefen, som i stället i motiven har utvecklat den lära, som han tycks anse vara den riktiga, fast han i dag talade om att de lärde tvista. Det är den läran, att straffbestämmelserna i 14 kap. strafflagen mot tillfogande av svår kroppsskada visserligen inte sättas ur kraft genom ett samtycke utan vidare av den förfördelade, men av ett samtycke plus en del föreliggande objektiva omständigheter, en del föreliggande giltiga skäl för sterilisering, skäl av kriminalpolitisk, av eugenisk och av social natur o. s. v. Ja, detta är ju en sak som låter säga sig, men man frågar sig: varför inte sätta ut det i en lagtext i stället för att låta det bero på motiven? Ett mycket stort antal av de hörda myndigheterna — jag skall inte räkna upp dem, ty det är för många

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

— ha yttrat, att det behövs bestämmelser även om sterilisering av samtyckegilla personer, fast jag medger att flertalet tycks nöja sig med administrativa bestämmelser. För att först tala om den saken, så är det ju alltid vackert att visa förtroende, och det är också vackert om den lagstiftande församlingen, d. v. s. riksdagen, har tillit till att de luckor som finnas i den av riksdagen antagna lagstiftningen skola på ett tillfredsställande sätt fyllas genom administrativa bestämmelser. Det är som sagt mycket vackert att ha förtroende, och det är så mycket vackrare som man under de senare åren inte precis haft tillfälle att under längre tid vänja sig vid att ha förtroende för samma personer. Men alldeles bortsett ifrån, om förtroendet är berättigat eller inte, så rör väl denna sak något så viktigt, något så vitalt både för samhället och för individen, att det är oriktigt att hänvisa till administrativa bestämmelser. Utskottet självt har också i det skrivelseförslag, för vilket statsrådet redogjorde, talat om att utredningens resultat bör föreläggas riksdagen, och måste således ha ansett det önskvärt, att de blivande bestämmelserna om sterilisering av samtyckegilla personer få formen av lag. Nu säger man: det är så svårt att avfatta en lag, en lag blir med nödvändighet så obestämd. Ja, det är möjligt att lagen blir obestämd, men lagen blir i alla fall inte obestämdare än uttalandena i motiverna, till vilka man, om någon bestämmelse inte kommer till stånd, har att hålla sig, och givetvis inte heller obestämdare än de administrativa föreskrifter måste bli, som kunna komma att utfärdas. För övrigt är inte obestämdheten så förfärligt farlig, ifall man lagar så att man har en sak-kunnig myndighet, som tillämpar den obestämda föreskriften. Om man föreskriver att all sterilisering förutsätter samtycke av medicinalstyrelsen, så kan det inte vara någon alltför stor risk med att bestämmelserna äro obestämda. Medicinalstyrelsen sättes därigenom i tillfälle att inhämta den erfarenhet som kan vara erforderlig för åstadkommande av en mera preciserad lagstiftning, sättes i tillfälle att inhämta den erfarenheten på ett vida effektivare sätt än genom att sitta och läsa de rapporter, som då och då komma in och som inte ha något omedelbart praktiskt intresse. Det skälet kan således inte anses vara avgörande.

Nu kan man säga — och det är lagrådets ståndpunkt — att det vore utmärkt om lagen kunde omfatta även de samtyckegilla personerna, men saken i övrigt är så angelägen, att lagrådet inte vill fördröja den för att nu få med även dessa. Ja, jag vill inte heller fördröja saken, men det är saken i sin helhet jag inte vill fördröja, och jag tror för min del, att det snarare föranleder skyndsamt i det slutliga lagstiftandet, om man har den pådrivande kraft som ligger däri, att man inte har någon lagstiftning om de icke samtyckegilla personerna heller. För övrigt är det något oroande, då man talar om den erfarenhet som man skulle inhämta genom dessa rapporter. Det tyder inte på någon snar lösning av frågan om de nödvändiga kompletterande bestämmelserna.

Jag skall i detta sammanhang återropa ett yttrande av professor von Hofsten. Denne är som bekant inte misstänkt för att vara någon ljum förkämpe för en steriliseringslagstiftning. Han säger i en skrift, som är utgiven av Svenska föreningen för psykisk hälsovård: »Om lagförslaget stadfästes, bleve emellertid, som också uttryckligt framhålles i motiveringen, konsekvensen den att frivillig sterilisering icke blott av medicinska utan också av kriminalpolitiska, humanitära, sociala och eugeniska skäl måste anses indirekt medgiven. Beträffande rättskapabla personer, som av en eller annan anledning, kanske av rena bekvämlighetsskäl, skulle önska att förebygga barnalstring genom att undergå sterilisering, skulle alltså avgörandet helt och hållet läggas i enskilda läkares händer.» Ja, om man här skall gå efter allmänna grunder med stöd av motiverna, är det bästa man kan hoppas, att det blir den enskilde

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

läkaren som avgör frågan. De betänkligheter som jag har uttalat mot de två läkarna ökas givetvis, först och främst därigenom att det bara är en i stället för två, och vidare framför allt därigenom att området för bedömandet blir ofantligt mycket vidsträcktare. Det är inte, som enligt förslaget, bara ett par i lagen nämnda punkter utan alla möjliga skäl, vilkas giltighet skall provas.

Men så finns det ännu en sak. Om jag rätt läst motiverna, så innebära dessa en tolkning av strafflagen, som går ut på att ifrågavarande ingrepp i den kroppsliga integriteten är strafflöst om det företages dels med stöd av vederbörandes samtycke, dels ock av giltiga grunder. Det är väl ändå inte möjligt att utan stöd av uttrycklig bestämmelse lägga in i strafflagen den fordran, att det för strafflöshet förutsättes, att det skall vara en läkare som gör ingreppet. Är förhållandet verkligen det, att ett dylikt ingrepp är strafflöst, om det göres på giltiga grunder och med vederbörandes samtycke, så blir det strafflöst, även om det företages av en icke läkare, och vi veta ju att det icke saknas personer, som äro ganska benägna att inlåta sig på behandling av de sexuella organen på ett sätt som ibland föranleder straff och tyvärr ofta icke föranleder straff, på grund av bristande kännedom om förhållandena eller bristande bevisning. Och det finns ju — det är undantag, sällsynta undantag, men det har förekommit — läkare som blivit dömda för olaglig fosterfördrivning. Vart vill man komma med sina administrativa föreskrifter, ifall man har att räkna med den möjligheten att den som gör ingreppet inte är läkare? Emot en sådan äro de administrativa föreskrifterna fullkomligt overksamma. Honom kan man exempelvis inte ålägga att avge rapport till medicinalstyrelsen, honom kan man inte ålägga att företa ingreppet på ett sjukhus eller annat av medicinalstyrelsen godkänt ställe o. s. v. Jag finner i likhet med professor von Hofsten, att den lucka som uppstår genom att man endast ger föreskrifter om sterilisering av icke samtyckegilla personer, och de konsekvenser, som på grund av sakens natur och uttalandena i motiverna utan tvivel måste följa med avseende på steriliseringen av samtyckegilla personer, äro så betänkliga, att hur livligt jag än önskar en lagstiftning om sterilisering, kan jag inte annat än yrka avslag på det föreliggande förslaget och närmast på den föredragna punkten. I detta avseende är jag nog lycklig att kunna ytterligare stödja mig på professor von Hofsten, vilken i en tidningsuppsats som han åberopar i nämnda skrift, har sagt, att det framlagda lagförslaget oavvisligen måste kompletteras med väl övervägda bestämmelser rörande sterilisering av rättskapabla personer, och han påpekar även, att sakkunniga myndigheter sedermera ha uttalat sig i samma riktning.

Alltså, herr talman, med stöd av denna auktoritet och på grund av vad jag anfört måste jag, just i syfte att främja åstadkommandet av en snar och tillfredsställande lagstiftning om sterilisering, yrka avslag på den föredragna paragrafen.

Häri instämde herr *Reuterskiöld*.

Herr Bissmark: Herr talman! Jag delar i mångt och mycket de synpunkter, som den föregående ärade talaren lagt på frågan om behovet av bestämda lagregler rörande sterilisering av rättskapabla personer, men jag har inte kommit till samma slutsats som han eller att yrka avslag på det föreliggande förslaget.

För närvarande förekommer sterilisering av rättskapabla personer i ganska ringa utsträckning. Efter vad jag har försport är det huvudsakligen i sådana fall, där personer som av gällande lag äro förbjudna att ingå äktenskap på grund av viss sinnessjukdom önska få dispens och bli befriade från det hinder som dylik sjukdom utgör. Det har i flera fall företetts attester inför Kungl. Maj:t om verkställd sterilisering, och på grundval av sådana attester har licens

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

meddelats för äktenskap. Enligt de upplysningar jag erhållit förekommer inte sterilisering i någon nämnvärd grad annat än med hänsyn till dylika intressen. Emellertid är det ju givet, att om man nu skapar en lag, enligt vilken man medger sterilisering mot deras vilja av sinnesslöa och vissa sinnessjuka, den slutsatsen ligger nära till hands, att det då städse är tillåtet att sterilisera personer med deras samtycke. Detta har hittills inte ansetts vara tillåtet. Den kommitté, som arbetade under häradshövding Lindstedts ledning, hade därutinnan en mycket bestämd ståndpunkt: den ansåg all sterilisering på annat än medicinska skäl enligt gällande lag hemfallen under strafflagens bestämmelser, d. v. s. ingreppet betraktades såsom tillfogande av svår kroppsskada och belades med straffarbete. Denna stränga synpunkt, att all sterilisering skulle anses innebära tillfogande av svår kroppsskada, föreföll mig redan då ganska egendomlig, ty i enlighet därmed skulle flera av våra förnämsta och samvetsgrannaste läkare på psykiatriens område till exempel genom att tillstyrka sterilisering gjort sig förfallna till minst två års straffarbete. Vår lag är inte sådan att en hygglig och samvetsgrann människa kan göra sig skyldig till hårda straff utan att veta om det. Själva kärnpunkten ligger naturligtvis däri, att dessa läkare inte betraktat fortplantningsförmågan hos de personer, på vilka sterilisering verkställts, såsom en dyrbar tillgång för individen utan tvärtom, på grund av särskilda omständigheter, såsom värdelös för honom. Det är därför som det på detta område råder en ganska stor förbistring i omdömet. Min uppfattning är, att det innebär tillfogande av svår kroppsskada, om man steriliserar en normal, frisk människa, men går man däremot till den nedre gränsen, till de sinnesslöa, så har inte fortplantningsförmågan där samma värde, utan den är för en sinnesslös person fullständigt värdelös. Den sinnesslöe kan aldrig bilda familj, han kan inte dra försorg om sin familj, han har överhuvud taget inte något intresse av denna sin förmåga. Därför innebär enligt gällande strafflag en sterilisering av en sådan person inte något brott, även om det sker utan hans medgivande i sådana fall, där han inte kan ge ett klart medgivande. Därför utgör enligt min mening den reglering som nu är ifrågasatt ett ganska välkommet uppklarande på detta område.

Men varför har man då inte tagit med hela området? Jag kan inte finna, att det hade varit så ofantligt besvärligt att taga med även steriliseringen av de rättskapabla. Vare sig man gör, som herr Hammarskjöld vill — han förklarade, att sterilisering av rättskapabla endast bör få ske efter medgivande av medicinalstyrelsen — eller man inskränker sig till den lindrigare formen, att det skall krävas, att två läkare äro ense om steriliseringen och att den skall ske på en sjukvårdsanstalt, som är godkänd av medicinalstyrelsen — vilken väg man än går, hade man dock fått en viss garanti för att sterilisering endast sker under betryggande former. Det är dock att märka, att dessa läkare, som besluta om sterilisering, ju alltid handla under ansvar enligt 14 kap. strafflagen och straffas, om de skulle missbedöma läget på ett i hög grad vårdslöst sätt. Jag måste sålunda beklaga, att förslaget icke även har upptagit frågan om de rättskapabla till behandling, och jag anser, att detta skulle ha kunnat ske, naturligtvis mycket lätt i propositionen, men även i utskottet. Jag anser nämligen icke, att det är nödvändigt att meddela några genomgående regler för när sterilisering skall vara tillåten. Läkarnas omdöme får säga dem detta, och det ålägges dem mycket stor försiktighet.

Om jag alltså anser, att det är beklagligt, att de rättskapabla icke tagits med, så får jag å andra sidan säga, att jag inte vill vara med om att kullkasta detta förslag. Vi ha i alla fall här nått ett positivt mål, som länge har varit eftersträvat. Jag tror, att de flesta av våra kommunalordförande ha en stark

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

känning av behovet av denna lag. Här omtalades vid ett tillfälle av en person, som hade att göra med barnavårdsnämnden i en församling i Stockholm, att där hade samma sinnesslöa kvinna sju år å rad levererat ett sinnesslott barn per år till kommunen, och dessa sju sinnesslöa barn uppfostrades och vårdades nu med all omsorg och visade alla tecken att trivas och frodas med bevarande av sin prägel av sinnesslöa. Jag menar, att det förhållandet, att sådant skall behöva förekomma, är i hög grad upprörande, och jag tror, att man får lov att ta ett steg i den riktning, som här är föreslagen.

Den föregående ärade talaren uttalade starka betänkligheter med hänsyn till att det är så svårt att avgöra, huruvida en person är sinnesslös eller ej, huruvida han har förmåga att avge ett medgivande eller ej o. s. v. Jag är dock för min del övertygad om, att om denna lag antages, komma dessa tveklaktiga fall aldrig att bli behandlade såsom sinnesslöa. Är det så, att läkarna inte äro övertygade om att vederbörande äro sinnesslöa, så komma de inte heller att företa denna operation på dem. Jag tror inte, att våra kommunalmyndigheter — det blir ju i första hand de, som komma att leverera materialet till läkarna — komma att till en sådan behandling som denna hänvisa andra än sådana, om vilka de ha en klar och bestämd uppfattning, att de äro sinnesslöa. Jag tror alltså, att vi få taga risken av att antaga lagen i det skick, vari den föreligger. Detta innebär, i varje fall med den utgångspunkt jag har, inte att man medger läkarna någon ny rättighet, utan det blir bara ett bekräftande på en rättighet, som de redan torde äga.

Herr talman! På grund av vad jag nu anfört, skall jag be att få — ehuru jag beklagar, att förslaget inte blivit mera omfattande och att inte utskottet kunnat gå längre än det gjort — yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Westman: Herr talman! Den förste ärade talaren började sitt anförande med att säga, att han var mycket angelägen därom, att man skulle förebygga, att sterilisering skulle kunna förekomma i alltför stor utsträckning, och han framhöll som ett skäl för denna sin ståndpunkt särskilt, att det hos många individer föreligger ett starkt faderskaps- och moderskapsbehov, och att det för dem är ett lidande att icke få detta tillfredsställt. Denna synpunkt kan dock, såvitt jag förstår, icke göras gällande med någon större styrka gentemot det nu föreliggande förslaget, ty detta förslag avser ju sterilisering av sinnesslöa och sinnessjuka personer, och man kan väl inte anse, att dessa sinnesslöa eller sinnessjuka ha ett sådant behov av den dignitet, att det ovillkorligen utan hänsyn till avkomman bör tillgodoses. Argumentet träffar naturligtvis närmast en sterilisering i alltför stor utsträckning av rättskapabla personer. Det är där, det har sin egentliga styrka.

Den huvudanmärkning, som den ärade talaren riktade emot det föreliggande lagförslaget och som gjorde, att han ansåg sig böra yrka avslag på detsamma, var, som kammaren hörde, att lagförslaget icke berör sterilisering av de rättskapabla.

För min del kan jag inte finna, att denna bristande omfattning av lagförslaget kan anses medföra några särskilt betänkliga verkningar. Det har ju redan i fråga om sterilisering av rättskapabla utvecklats ett visst rätts-tillstånd. Vissa rättsregler anses gälla, som herr statsrådet har närmare redogjort för i sin proposition. Utskottet har ställt sig på den ståndpunkten, att eftersom riksdagen vid upprepade tillfällen har begärt en lagstiftning rörande sterilisering av de sinnesslöa och sinnessjuka och eftersom en sådan lagstiftning nu föreligger, är rätta sättet, om man vill nå ett resultat, att gå så till väga, att man antar denna lag och samtidigt begär att få ett förslag till lagstiftning rörande sterilisering av de rättskapabla.

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

Jag kan inte se, att man, om man går den väg, som utskottet slagit in på, åstadkommer större olägenheter än man gör, om man går den väg, som den förste ärade talaren påyrkade, nämligen avslår alltsamman. Ty om vi avslå lagförslaget, blir tillståndet i fråga om de rättskapabla status quo. Den saken blir således inte löst genom ett avslag. Jag förmodar, att det tar ungefär lika lång tid, om man går utskottets väg som om man går den negativa väg, som den förste ärade talaren förordade, för att komma fram till en reglering i lag av frågan om de omständigheter, under vilka rättskapabla skola få steriliseras.

Jag för min del kan därför inte finna, att man ur den synpunkten, att man vill ha bättre skydd mot en obehörig sterilisering av de rättskapabla, vinner någonting genom ett avslagsyrkande, riktat emot det nu föreliggande förslaget.

Den förste ärade talaren riktade därefter en kritik mot vissa detaljer i det föreliggande lagförslaget. Han fäste sig då först och främst därvid, att man har gjort skillnad mellan de förutsättningar, som skola föreligga, för att sterilisering av sinnessjuka skall medges, och de förutsättningar, som skola vara för handen för sterilisering av sinnesslöa. I fråga om de sinnessjuka fordras ju tillstånd av medicinalstyrelsen, medan sådant däremot inte behövs i fråga om de sinnesslöa. För deras del fordras det, som herrarna minnas, endast att två läkare ha ansett, att sterilisering bör äga rum.

Jag vågar säga, att den risk för att samhället skall förlora värdefulla arvsanlag, burna av sinnesslöa, som en sådan bestämmelse skulle medföra, torde vara helt och hållet illusorisk. Att jag har gått med på denna enklare väg i fråga om sterilisering av sinnesslöa har till stor del berott därpå, att den sakkunnige från rasbiologiska institutet, som var närvarande i utskottet vid ärendets behandling, meddelade, att värdefulla arvsanlag ytterligt sällan äro sammankopplade med sinnesslöhet, medan de däremot som bekant synnerligen ofta äro kopplade ihop med vissa svåra sinnessjukdomar. Således fordras, om man vill sterilisera en sinnessjuk, mycket större försiktighet, ifall samhället inte vill gå förlustigt några värdefulla arvsanlag, än vad som behövs, när det är fråga om att sterilisera en sinnesslö.

Det är för övrigt att märka, att sterilisering av sinnesslö först får företagas, om två läkare äro ense därom. Om man tänker efter, hur ofta en läkare ingriper på sina patienter och gör vida djupare och farligare ingrepp efter sitt personliga omdöme än vad det här är fråga om, så måste man säga sig, att vi litet var här äro mycket mindre skyddade för misstag från läkares sida, om vi få den ena eller andra sjukdomen, som kräver ett operativt ingrepp, än dessa sinnesslöa skulle bliva. Vi få ofta nöja oss med att konsultera *en* läkare, men de sinnesslöa skulle få den förmånen att studeras och undersökas av två läkare.

I fråga om de sinnesslöa är också den garantien inskjuten, att den, som har vård om den sinnesslöe, skall ge sitt samtycke till operationen. Där föreligger en starkare garanti än i fråga om de sinnessjuka. Beträffande dem skall den, som har vård om eller personligt intresse för den sinnessjuka, endast få tillfälle att yttra sig. Men när det gäller de sinnesslöa fordras, att han skall ge sitt samtycke.

Vidare finns det ett mycket starkt skäl av praktisk art för att ordna saken som utskottet föreslagit. Det har redan antytts av den närmast föregående ärade talaren. Detta skäl är det intresset, att man önskar att få den nya lagen tillämpad i tämligen stor utsträckning utan alltför stort dröjsmål på det område, varom här är fråga.

Jag ber att också få något beröra den kritik, som den förste ärade talaren

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

riktade emot ytterligare en paragraf, nämligen emot den fjärde paragrafen. Den ärade talaren gjorde gällande, att avfattningen av denna paragraf är så otydlig, att man hade anledning att befara, att en del läkare skulle anse, att kastrering icke var utesluten genom lagtextens formulering. En sådan farhåga har emellertid icke tidigare uttalats ifrån något håll. Lagrådet och alla andra ha varit ense om att denna lagtext är fullt tydlig, och jag vågar verkligen ifrågasätta, om inte den sidoblick, som den ärade talaren kastade på strafflagen, skulle vara ägnad att övertyga honom om att kastrera är att tillfoga en annan människa en så svår kroppsskada, att man inte kan inordna begreppet kastrering under den rubrik, som förekommer i denna paragraf: »Ingrepp av sådant slag att i allmänhet skada till hälsan ej är därmed förknäppt.» För resten föreföll det mig, som om den ärade talaren, när han yttrade sig om de medicinska verkningarna av kastrering, befann sig på tämligen osäker mark och i varje fall inte tog i betraktande inverkan av ett sådant ingrepp på kvinnan. Jag vågar tro, att man utan risk för några missförstånd kan anta den fjärde paragrafen i dess nuvarande lydelse.

Herr talman! Det är en gammal fråga, som nu föreligger för kammaren. Riksdagen har två gånger skrivit i denna sak, och — som herr statsrådet anförde i sitt yttrande — den föreliggande propositionen är endast ett effektuering av den beställning, som kammaren har varit med om att rikta till regeringen. Det är sant, att denna lagtext behöver kompletteras, det har utskottet uttryckligen sagt ifrån. Allt vad den förste ärade talaren yttrade om önskvärdheten av en lagstiftning rörande sterilisering av rättskapabla står i full överensstämmelse med de åsikter, som utskottet uttalat i betänkandet. Därutinnan föreligger således icke någon skillnad mellan oss.

När kammaren förut har varit så intresserad av att få till stånd en lagstiftning på detta område, så förefaller det mig, som om det skulle vara en självsterilisering av kammaren, om den nu avslög det föreliggande lagförslaget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Petrén**: Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning av herr Hammarskjölds omnämnande av erfarenheterna ifrån Danmark vid företagande av kastrering enligt den danska lagen. Herr Hammarskjöld nämnde, att av den redogörelse för resultatet av tillämpningen av denna lag, som är lämnad i Nordisk tidskrift för sinnesskövård av en fackman, överläkaren vid den största sinnesslöanstalten i Danmark, doktor Wildenskov, skulle framgå, att kastration egentligen inte medförde något men för hälsan. Jag anser mig i anledning därav böra något närmare redogöra för kammarens ledamöter för vad läkaren i fråga säger på den punkten. Han yttrar följande: »Allt i allt menar jag, att det är berättigat uttala, att olägenheterna efter operationen ha varit minimala och rätt betydelselösa, sedda mot bakgrunden av den tidigare perversiteten.» Det är ju så, att kastration efter den danska lagen — såsom redan nämnts här — endast är tillåten i fråga om sedlighetsförbrytare med pervers sexualdrift. Vidare yttrar författaren till denna tidskriftsuppsats, att man naturligtvis har att räkna med möjligheterna av tidig senilitet, och det är ju en erfarenhet, som man allmänt har gjort inom läkarvärlden, att en kastration, även företagen efter pubertetstiden, så småningom medför kroppsliga och psykiska rubbningar, som äro karaktäristiska för senilitet. Och sitt slutomdöme resumerar doktor Wildenskov på följande sätt: »Med hänsyn till kastrationens skadliga inverkan under den postpuberala perioden tillåter det lilla materialet och den korta observationstiden inte, att man drar några definitiva slutsatser.» Det är alltså visserligen sant, att operationen inte är för-

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

enad med någon fara, men i längden inträder det såväl kroppsliga förändringar som förändringar på det psykiska området. Därom kan man inte tvivla. Jag har ansett mig böra fullständiga referatet av det uttalande i frågan, som göres i denna redogörelse.

Det ligger ju i sakens natur, att man bör inskränka sig till den lindrigaste åtgärden för att nå ett mål, och då det för att förekomma fortplantning är alldeles tillräckligt med en enkel sterilisering, bör naturligtvis kastrering icke vara tillåten i det syftet. Det är därför självklart, att kastrering endast bör få ifrågakomma för att befria en människa ifrån en pervers sexualdrift. Den utredning som är begärd av riksdagen angående eventuell tillämpning av kastration, gäller ju också endast sedlighetsförbrytare. Som redan nämnts är det också endast i fråga om sedlighetsförbrytare, som den danska lagen tillåter kastration.

Det var egentligen för att framhålla detta, som jag begärde ordet, och jag skall efter de två anföranden, som hållits här, inte tillägga många ord.

I anslutning till vad den siste ärade talaren nämnde vill jag också stryka under, att riksdagen två gånger har begärt en lagstiftning på detta område, och tilläggas må, att båda dessa gånger uttalade riksdagen spontant, att i fråga om de sinnesslöa skulle det kanske vara onödigt att besvara en central myndighet. 1922 skrev nämligen riksdagen, att »det i vissa fall, såsom i fråga om sinnesslöa, måhända icke behövde möta några betänkligheter att låta den enskilde läkaren besluta om sterilisering eller eventuellt att låta åtgärden vara beroende av två läkares samstämmiga uppfattning». Och 1933 skrev riksdagen, att den ville ifrågasätta, huruvida icke till vinnande av vissa lättnader vid avgörandet av frågan, om sterilisering skulle få ske, detta avgörande skulle kunna under vissa garantier överlämnas åt två läkare i stället för åt medicinalstyrelsen.

När utskottsbetänkandena föredrogos åren 1922 och 1933 höjdes inte i riksdagen någon röst mot dessa uttalanden. Jag tycker, att det skulle vara egenomligt, om riksdagen nu, när Kungl. Maj:t framlagt en proposition i enlighet med riksdagens två gånger uttalade önskan, skulle på den grund avslå detta förslag till steriliseringslag.

I anledning av herr Hammarskjölds yttrande, att det vore betänkligt, att två läkare, »vilka som helst», skulle kunna efter samråd verkställa sterilisering av sinnesslöa, får jag också framhålla, att det dock inte blir precis vilka läkare som helst, som kunna göra detta, eftersom det ju i lagen är föreskrivet, att operationen skall ske på lasarett eller sjukstuga eller ock å annan anstalt, beträffande vilken medicinalstyrelsen medgivit, att sterilisering må där företagas. Den ene läkaren måste sålunda bli en vid lasarett, sjukhus eller sådan anstalt anställd läkare, alltså tjänsteläkare. I praktiken blir det naturligtvis i allmänhet läkaren vid en sinnesslöanstalt, som kommer att samråda med den kirurg, som man anmodar att företa steriliseringen, eller också, där det är fråga om sinnesslöa ute i bygderna — och där är det ju egentligen på ålderdomshemmen, dessa samlas — blir det i allmänhet ämbetsläkaren, provinsialläkaren eller stadsläkaren, som samråder med närmast boende kirurg om att få operationen utförd på det lasarett, där denne är anställd.

Alla dessa invändningar, som herr Hammarskjöld här har gjort, låta naturligtvis säga sig, men jag tror, att de äro teoretiska konstruktioner, som inte ha så stor praktisk betydelse. I övrigt har utskottet erkänt, att det förefinnes en lucka här, och begärt, att denna skall fyllas fortast möjligt genom lagstiftning. Efter det anförande av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, som vi hört här, tror jag, att vi kunna lita på att de administrativa bestämmelser, som komma att utfärdas, skola vara tillfyllest, för

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

att det inte skall bli något missbruk under den tid, som förgår, till dess den lucka i lagstiftningen, som bristen på bestämmelser rörande de rättskapabla utgör, blivit fylld.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och hoppas livligt, att nu även första kammaren liksom förut andra kammaren skall godkänna det föreliggande lagförslaget.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare på avslag därå; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

2 och 3 §§.

Dessa paragrafer hade följande avfattning:

2 §.

Sterilisering må, med undantag för det i 3 § avsedda fall, företagas allenast efter tillstånd av medicinalstyrelsen.

Sådant tillstånd må ej lämnas utan att, om den som avses skola steriliseras är gift hans make, om han är underårig den som har vårdnaden om honom, om han är omyndigförklarad förmyndaren, samt om han är intagen å allmän anstalt dennas läkare och föreståndare, där så kan ske, erhållit tillfälle att yttra sig.

3 §.

Hava beträffande sinnesslö två legitimerade läkare efter samråd funnit skäl till sterilisering jämlikt 1 § föreligga, må utan tillstånd av medicinalstyrelsen sterilisering verkställas, där skriftligt samtycke föreligger från den eller dem som enligt 2 § andra stycket skola erhålla tillfälle att yttra sig.

Herr Hammarskjöld: Under åberopande av vad jag förut anfört yrkar jag, att 3 § måtte uteslutas och att hänvisningen i 2 § följaktligen måtte utgå. Uteslutning av 3 § medför givetvis ändring av de följande paragrafnumren.

Herr Westman: Det yrkande, som den ärade talaren framställt, avser att utplåna den skillnad i behandlingen av sinnessjuka och sinnesslöa, som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition och biträts av utskottet. Jag har förut angivit de skäl, som tala för att en sådan skillnad göres, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de båda paragraferna i den lydelse, de ha i utskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att de under behandling varande paragraferna skulle godkännas, dels ock, av herr *Hammarskjöld*, att 2 § skulle godkännas med utelämnande av orden »med undantag för det i 3 § avsedda fall» och att 3 § skulle uteslutas.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafernas godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hammarskjöld* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

Den, som godkänner 2 och 3 §§ i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 26 punkten 1 tillstyrkta lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Hammarskjölds yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

4 §.

Denna paragraf lydde:

Sterilisering skall verkställas av legitimerad läkare och må endast ske genom ingrepp av sådant slag att i allmänhet skada till hälsan ej är därmed förenad.

Sterilisering å sinnesslö, som företages utan att därtill inhämtats tillstånd av medicinalstyrelsen, skall verkställas å lasarett eller sjukstuga eller ock å annan anstalt, beträffande vilken medicinalstyrelsen medgivit att sterilisering må där företagas.

Herr Hammarskjöld: Herr talman! Under åberopande av mitt första anförande yrkar jag, att såsom ett nytt första stycke infogas orden: »Under sterilisering innefattas icke kastrering.»

Jag tillägger i anledning av herr Petréns yttrande, att jag — såsom framgår av detta förslag — alldeles icke har någon önskan, att kastrering skall innefattas under sterilisering i ifrågavarande lag. Jag anser dock fortfarande, att det uttryck — skada till hälsan — som användes för att utesluta kastrering, icke är tillfyllest utan att det är önskvärt, att en så kapital sak säges ut med rena ord.

Herr Westman: Jag tillåter mig framhålla, att alla, som yttrat sig i denna sak, ha varit eniga om att paragrafen är av den innebörd, som den ärade talarren önskar, att den skall äga. Då ingen tvekan framkommit från annan sida i detta avseende, hemställer jag, att kammaren måtte bifalla paragrafen i den lydelse, den erhållit i utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den nu ifrågavarande paragrafen yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock, av herr *Hammarskjöld*, att paragrafen skulle godkännas med tillägg i början av ett nytt stycke, så lydande: »Under sterilisering innefattas icke kastrering.»

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hammarskjöld* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. sterilisering av vissa sinnessjuka m. m. (Forts.)

Den, som godkänner 4 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 26 punkten 1 tillstyrkta lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med det av herr Hammarskjöld föreslagna tillägget.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Aterstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i avseende å lagförslaget.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 266, angående ytterligare stöd från statens sida åt Kalix träindustriaktiebolag; samt

nr 270, med förslag till avtal med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vadhållning i samband med tävlingar.

Genom en den 2 mars 1934 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 231, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden, förklarat sig vilja inhämta riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning angående vadhållning i samband med tävlingar.

1 och 8 §§ i förevarande förordningsförslag hade följande avfattning:

1 §.

I samband med kapplöpning eller annan tävlan må ej vadhållning medelst så kallad totalisator eller på annat därmed jämförligt sätt för allmänheten anordnas, med mindre Kungl. Maj:t därtill meddelat tillstånd.

8 §.

Böter, som ådömas enligt denna förordning, tillfalla kronan.

Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar.

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av det vid ifrågavarande proposition fogade förslaget till förordning angående vadhållning i samband med tävlingar riksdagen icke funnit skäl göra andra erinringar än utskottet i förevarande utlåtande upptagit.

Första och andra styckena av utskottets yttrande voro så lydande:

»Utskottet finner angeläget att den så kallade tippningsrörelsen genom skärpt lagstiftning effektivt stävjas. Denna utskottets uppfattning står också i överenssämelse med huvudsyftet i propositionen.

Emellertid har enligt 1 § i förslaget skett en utvidgning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela tillstånd till vadhållning. Under det att enligt gällande kungörelse sådant tillstånd endast kan meddelas förening eller annan sammanslutning som har till ändamål att för hästavelns befrämjande hålla offentliga kapplöpningar eller travtävlingar, innehåller förevarande förslag icke någon motsvarande inskränkning. Utskottet kan för sin del icke finna lämpligt att öppna möjlighet för en legaliserad tippning även om Kungl. Maj:t torde ha avsett att denna möjlighet endast i undantagsfall skulle komma till användning. Idrotten kunde visserligen därigenom erhålla ett visst ekonomiskt stöd men de olägenheter som äro förenade med tippningen torde vida överväga den nytta idrotten skulle ha av en sådan inkomst. Oaktat utskottet anser synnerligen önskvärt att idrotten eljest uppmuntras, finner utskottet sig förden skull böra förorda, att tillstånd till vadhållning icke må meddelas under andra förutsättningar än hittills.»

I fjärde och femte styckena av sitt yttrande hade utskottet beträffande 8 § i förordningsförslaget på närmare anförda grunder uttalat, att utskottet ansåge lämpligt att åtminstone tills vidare i nu förevarande fall bibehölles samma fördelning av böter m. m. som i 1923 års kungörelse angående anordnande av vadhållning medelst så kallad totalisator, enligt vilken kungörelse av ådömda böter samt av insatt belopp, som dömdes förverkat, en tredjedel, dock högst femhundra kronor, skulle tillfalla åklagaren samt återstoden kronan, varjämte, där särskild angivare funnes, denne skulle taga hälften av åklagarens andel.

Vid utlåtandet hade reservationer avgivits

1) av herrar *Svenson* i Eskhult, *Branting*, *Olsson* i Mellerud, *Johnsson* i Kalmar och *Hermansson*, vilka av angivna orsaker ansett, att utskottet icke bort göra någon erinran beträffande innehållet i 8 § av förslaget, samt yrkat, att fjärde och femte styckena i utskottets yttrande skulle uteslutas;

2) av herrar *Olsson* i Mellerud och *Johnsson* i Kalmar, vilka därutöver anfört:

»Enligt departementschefens i propositionen refererade mening har den s. k. tippningsrörelsen i vårt land nått en mycket betydande omfattning. Grundade skäl synas oss därför föreligga att, i likhet med vad Kungl. Maj:t föreslagit, vid lagstiftning på området gå fram med tillbörlig varsamhet. Då vi av propositionen finna, att den möjlighet för beviljande av särskilt tillstånd till vadhållning vid tävling, som Kungl. Maj:t i 1 § förbehållit sig, endast är avsedd att utnyttjas i trängande fall och då vi likaledes äro övertygade om att eventuellt medgivande av sådan vadhållning kommer att omgärdas med betryggande garantier såväl vad beträffar anordning som vinstmedels användning, ha vi icke heller på denna punkt haft någon erinran att göra mot Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.»

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)

Herr statsrådet **Ekman**: Med anledning av första lagutskottets utlåtande ber jag att i två avseenden få anföra några synpunkter.

Först gäller det utskottets ståndpunkt till Kungl. Maj:ts rätt att meddela dispens ifrån förbudet.

Jag ber att för kammarens ledamöter få framhålla, att det är mycket vanskligt att beräkna den nuvarande omfattningen och utbredningen av tippningsrörelsen. Däremot kan man med rätt stor tillförlitlighet konstatera, att rörelsen på jämförelsevis kort tid har tagit mycket stora dimensioner och att ett betydande antal personer kontinuerligt genom deltagande i vadhållningen ge tippningsrörelsen sitt stöd, och många ha också nära nog fast anställning inom densamma.

Då man skall bedöma denna sak, torde man inte heller böra bortse ifrån att ehuru hela denna rörelse strider mot lagen tippningen dock i det allmänna rättsmedvetandet ingalunda betraktas såsom någonting i moraliskt eller sedligt avseende förkastligt utan fastmera anses som ett relativt oskyldigt nöje. Ja, många anse den till och med vara en utmärkt gymnastik för hjärnan. Gränsen mellan lotteri och det slag av vadhållning, som tippningen utgör, är rätt svävande, och det är förklarligt, om det för den mycket stora i tippningen deltagande allmänheten synes egendomligt, att lotterier av olika slag liksom s. k. hästtotalisator tillåtas, medan tippningen inte tolereras. Å andra sidan torde det utan vidare vara uppenbart, att såsom tippningsrörelsen för närvarande bedrives, kan den inte få fortfaara. Att den bör förbjudas, då den bedrives som uppenbart geschäftsmakeri, därom torde väl inga delade meningar råda, men även om rörelsen i övrigt kan man nog säga, att det nuvarande tillståndet är långt ifrån tillfredsställande.

Då den gällande författningen om vadhållning inte är så utformad, att den kan på ett effektivt sätt reglera förhållandena, har det syntts Kungl. Maj:t både önskvärt och nödvändigt, att nya bestämmelser meddelas. Då dessa bestämmelser skola utfärdas, får man emellertid inte bortse ifrån, att högst betydande svårigheter finnas, då det gäller att täppa till en verksamhet av den art och den omfattning, varom det här är fråga. Det är därför angeläget, synes det regeringen, att möjligheterna att komma till rätta med dessa missförhållanden inte onödigt inskränkas. Även med de betydligt utvidgade föreskrifter, som det nu föreliggande författningsförslaget innehåller, får man säkerligen räkna med att tippningsrörelsen kan komma att bedrivas på alla handa smygvägar. Vissa klubbar och föreningar på idrottsområdet äro som organisationer mycket starkt intresserade för tippning, och deras försäljningsorganisation för tippningskuponger ute på arbetsplatserna är sådan, att man kan befara, att de trots ett förbud ändå söka att upprätthålla sin verksamhet.

Enligt Kungl. Maj:ts mening är det enda sättet att råda bot på dessa missförhållanden, att staten på ett eller annat sätt ingriper reglerande inom tippningsrörelsen och att detta reglerande ingripande sker genom tillåtelse i begränsad omfattning och på sådant sätt att verksamheten i fortsättningen kommer att bedrivas under betryggande och så snävt begränsade former som möjligt. På så vis skulle man efter Kungl. Maj:ts mening kunna få bort arterna och den befarade smyghandeln på området, och det skulle skapas möjligheter för att på ett smidigare sätt än — som det synes mig — första lagutskottet har tänkt sig komma fram till en slutlig avveckling av hela tippningsrörelsen. Det är för att hålla en sådan möjlighet öppen, som Kungl. Maj:t givit första paragrafen i förordningen den föreslagna lydelsen.

Till vad jag nu sagt i denna sak vill jag endast tillägga, att den föreslagna möjligheten, därest den medges av riksdagen, självfallet bör användas av Kungl. Maj:t med tillbörlig varsamhet och att tillstånd endast bör lämnas ef-

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)
ter en grundlig prövning, varvid föreliggande behov och förslag blivit noggrant utredda och ur alla synpunkter prövade.

Den andra frågan gäller de s. k. bötesandelarna. I det avseendet synes riksdagen vara ense med Kungl. Maj:t om det principiellt oriktiga i att åklagarmaktens effektivitet skall vara beroende av åklagarandelarna. Men med hänsyn till det beslut, som riksdagen har fattat tidigare, då det gällde mått och vikt, vill det synas, som om riksdagen inte utan en samtidig lönereglering för åklagarmakten skulle vilja i författningen införa några nya bestämmelser. Även om jag godtar denna riksdagens synpunkt på spörsmålet, så tycker jag inte, att man bör utsträcka omtanken om åklagarnas löneförmåner så långt, att man vid införandet av nya straffbestämmelser ger dem möjlighet till ökade avlöningsförmåner. Visserligen har det förut funnits en förordning om vadhållning, men tillämpningen av dess bötesbestämmelser har varit så begränsad, att man inte med fog kan göra gällande, att någon inkomstminskning för åklagarna uppkomme genom borttagande av åklagarandelarna i det nu framlagda förslaget till författning. Det är med säkerhet, åtminstone enligt Kungl. Maj:ts mening, att vänta, att åtalen enligt nu förevarande förordning komma att bli ganska talrika, och det gäller helt naturligt i första hand beträffande städerna, i all synnerhet de större städerna, där tippningsrörelsen har fått en mycket stor omfattning. Det synes då inte finnas nog anledning till att, när man i princip godtar åklagarandelarnas borttagande, låta åklagarna i detta fall komma i åtnjutande av en opåräknad löneförhöjning.

Ja, herr talman, jag har tillåtit mig att anföra dessa synpunkter i anledning av första lagutskottets utlåtande, och jag uttalar den förhoppningen, att kammaren måtte lämna Kungl. Maj:ts proposition utan erinran.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag skall bara säga några ord till förklaring av den ståndpunkt, som jag och flera andra ledamöter av utskottet ha intagit till denna fråga.

För min personliga del har jag den principiella uppfattningen, att lagstiftningen inte bör gynna, att personer utan motsvarande arbete göra lättfångna vinster. Den synpunkten har ju ofta framförts, när vi diskuterat lotteriförordningen, och jag tror, att det är en riktig åskådning, att såvitt möjligt bör en arbetsprestation föregå ett penningeförvärv. Så blir ju inte förhållandet, om man nu ställer sig på den ståndpunkten, att man vill låta tippningarna fortfa. Jag tror, att just på detta område har man anledning att se till att inte ungt folk tidigt lär sig att hoppas på förvärv på detta sätt utan att utföra motsvarande nyttigt arbete.

Med detta förslag har regeringen önskat ett uttalande av riksdagen, att tillstånd skall lämnas regeringen att efter prövning av särskilda ansöknignar medge sådan här tippning. Statsrådet har ju ställt i utsikt, att dispensen skall ske mycket varsamt och att man skall försöka hålla tippningen inom snäva gränser, men jag tror inte för min del, att detta kommer att hålla streck i tillämpningen. Det blir otvivelaktigt gång på gång framställningar i detta syfte, och jag tror därför, att regeringen kommer ut på ett sluttande plan samt att det kommer att i stort sett gå så, att tippningen i stället för att begränsas, ytterligare tilltar.

Nu har man ju i förslaget infört skärpta bestämmelser i straffrättsligt hänseende, och detta i dubbel måtto. Man har utvidgat det straffbara området. Enligt gällande lagstiftning drabbas ju bara anordnarna av straff, men här är straffet utsträckt till alla, som på något sätt ha befattning med tippningen. Däremot har man ingenting att invända. Jag tror dock, att med hänsyn till de höga straffskalor, som föreligga här, och där även urbota straff kan före-

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)
komma, får man tänka sig, att — om det går, som regeringen önskar, att det i vissa fall skall medges tillstånd till tippning — allmänheten, vilket också departementschefen erinrade om, får svårt att förstå, att ibland är det tillåtet, och ibland är det inte tillåtet. Hela dess rättsuppfattning kommer att få en ytterligare stöt av att ibland blir det åtal, och ibland blir det inte åtal. När det då blir så stränga straff, som här ifrågasatts, tror jag, att man är inne på en farlig väg, om man går in för regeringens förslag.

Jag kan inte annat än föreställa mig, att det säkraste nu vore att — även om det sättet, som departementschefen säger, kanske inte är så smidigt — sätta stopp för denna sak, såvitt det är möjligt. Men man kan ju befara, att inte ens de stränga straffen skola ha tillbörligt avskräckande verkan, utan det kanske i någon mån blir en underjordisk verksamhet här.

Men om man har att välja på två onda ting, tycker jag, att man skall ta det minst onda. Jag kan inte se annat än att det är klokast att nu försöka göra slut på detta. Jag tror inte, att det är lämpligt för ungdomen att föras in i detta spelsystem. Man skall besinna, att insatserna äro så små och tillfällena till dessa tippningar ständigt återkomma. Jag tror därför inte, att det är skäl att gå denna väg utan att man nu åtminstone bör försöka att dämna upp.

Beträffande böterna är det naturligtvis alldeles riktigt, som herr departementschefen sade, att å ömse sidor vår principiella inställning nog är densamma därvidlag, men vi ha helt nyligen här i riksdagen haft en liknande fråga, och då uttalade man från riksdagens sida det önskemålet, att bestämmelserna om bötesfördelningen inte skulle ändras utan att man genom en utredning gjort klart för sig, hur detta komme att verka. Nu har visserligen herr statsrådet mycket rätt i att man kan säga, att denna sak är relativt ny, men man får dock besinna, att åtalen ju försiggått ända sedan 1928 — vill jag minnas. Då tycker jag ändå inte, att man utan någon föregående utredning bör taga bort dessa bötesandelar. Men jag vill gärna erkänna, att det kan vara ytterst disputabelt. Därför skall jag inte resa något större motstånd häremot. Jag ansåg emellertid, att konsekvensen fordrade, att man i detta fall gjorde som vi föreslagit.

Någonting vidare har jag för närvarande inte att tillägga, utan jag vill hemställa, att lagutskottets förslag antages.

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag vill för min del beklaga det resultat, som första lagutskottet har kommit till vid granskningen av detta förslag. Det förefaller mig, som om i viss mån ett missförstånd skulle ha rått inom utskottet beträffande dess innebörd. Åtminstone som jag har läst förslaget, är just det, som utskottet velat taga bort, själva kärnan i detsamma, nämligen medgivande för Kungl. Maj:t att bevilja tillstånd till tippning i vissa undantagsfall. Man kan ju stävja ett ont på två sätt: antingen genom att direkt förbjuda det eller också genom att på ett förnuftigt sätt reglera detsamma. Erfarenheten har visat, att i allmänhet kommer man lättare till det resultat, man vill uppnå, genom att reglera än genom att förbjuda. Jag behöver i det avseendet endast erinra om de erfarenheter, man fått på nykterhetsområdet. Medan alla direkta förbud, som ha införts i olika länder, ha misslyckats mer eller mindre, har Brattsystemet i vårt land åstadkommit ett ganska gott resultat.

Herr Åkerman sade, att han har den uppfattningen, att folk inte skall ha inkomst utan att utföra något arbete. Ja, det är en uppfattning, som jag delar, men man måste ta hänsyn till de passioner, som behärska människorna. Vi få ju också erinra oss, att riksdagen visserligen inte har velat gå med på att

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)
inrätta ett statslotteri i egentlig mening men dock ger sin sanktion åt ett verkligt statslotteri. När herr Åkerman har varit med om att medge något sådant, så tycker jag, att han inte borde ur moralisk synpunkt ha något emot att man även på detta område medger en strängt begränsad tippningsverksamhet — när man har den uppfattningen, att denna inte förhindras genom ett direkt förbud.

Det sätt, på vilket utskottet har behandlat frågan, ger mig det bestämda intrycket, att utskottets ledamöter ha varit rätt desorienterade beträffande både idrottsrörelsen såsom sådan och beträffande särskilt denna tippningsverksamhet. De ha inte haft en aning om vad det är för krafter, som ligga bakom detta, och ur vilka källor denna verksamhet har uppstått. Det är ganska lätt att förstå detta. Herrarna i första lagutskottet äro själva inte några utövande idrottsmän och ha väl kanske inte heller någonsin varit det. Men det är också lätt att förstå, att de ha kunnat göra dessa misstag, ty den engelska regeringen gjorde själv samma misstag, trots att tippningsrörelsen i England har fått en mycket större omfattning än den har här i Sverige. Men så blev det också ett av den engelska regeringens mest smädefulla nederlag, som följde på dess proposition i detta ämne. Den propositionen uppkallade en verklig storm i hela den engelska pressen. Varendra tidning ifrån yttersta högern till yttersta vänstern skrev och fördömde propositionen med påföljd, att vid andra läsningen lät regeringen genom sitt ombud meddela, att den hade återtagits. Det var ganska intressant att läsa både tidningarnas artiklar och de uttalanden, som gjordes vid läsningarna i det engelska parlamentet. Hertigen av Atholl stämplade regeringsförslaget som ett markant försök till klasslagstiftning, som han ansåg det vara »varje hederlig och sann britts uppgift och plikt att bekämpa». Han sade: »Vi briter äro sportsmän, och tippningen är den enkle mannens hobby. Han behöver denna lilla omväxling i tillvaron. Skulle vi ta ifrån honom den, skulle detta säkert skapa allvarliga missförhållanden, jag går så långt, att jag dristar mig påstå, att vi kunna vara glada, att hans hobby koncentreras på fotbollstippning och inte på andra företeelser i tiden, som säkert äro mera ödesdigra.» I överhuset yttrade lord Bertie, att om förslaget hade gått igenom, skulle det ha vållat de mest vittgående verkningar vid nästa allmänna val.

Fullt så långt ha vi ju inte kommit här i landet, men jag tror dock, att första lagutskottet underskattar de krafter, det reser upp emot sig genom sitt förslag. Denna tippningsverksamhet har dock gripit omkring sig i de allra mest oanade kretsar. Och jag tror, att ett direkt förbud mot all tippning, utan möjlighet att göra undantag, i dessa kretsar skulle uppfattas som en verklig kränkning. Framför allt skulle man ha svårt att förstå, varför staten ger möjlighet till tippning på andra områden, t. ex. i fråga om hästsporten — totalisatorn är ju en av riksdagen stadfäst tippning — och varför staten betraktar detta som en moralisk verksamhet, under det att tippning eller gissning i fråga om fotboll betraktas som omoralisk. Vad totalisatorn beträffar, har stuteriöverstyrelsen uttalat, att ett medgivande av tippning skulle skada totalisatorn genom konkurrens. Jag tror att detta bygger på ett rent missförstånd, och dessa farhågor äro under alla förhållanden både överdrivna och obefogade. Travtävlingar, kapplopningar o. d. ha ju sin publik, fotbollen har sin publik, och det är ytterst få personer, som kunna räknas både till den ena och den andra. För deltagande i totalisatorgissning får ju vederbörande lov att själv vara närvarande, under det att detta icke är nödvändigt, när det gäller att tippa en fotbollsmatch.

För övrigt är det så, att all sannolikhet talar för att ett förbud kommer att bli verkningslöst. Det kommer att leda till att de verkligt lojala företagen

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)
nedlägga sin verksamhet, under det att de icke lojala företagen fortsätta. Jag vill i det sammanhanget läsa upp ett uttalande, som jag fått mig tillsänt. Det finnes en tidning, som heter »Tips-Eko» och som tycks vara organ för ett sådant underjordiskt tippningsföretag. Denna tidning säger i en ledare: »National» — det är alltså företagets namn — »har tillfredsställelsen meddela sina tippare, att företaget kommer att fortsätta även efter inträdandet av nya lagbestämmelser. Något stopp i driften blir det alltså icke fastän många nog tänkt sig så. Enligt i dagarna träffat avtal har nämligen företaget säkrat sin framtid även om riksdagens beslut mot förmodan skulle lyda på ett förhinderande av Nationals lagliga verksamhet. National anser ett sådant handlings-sätt fullt naturligt och dessutom ganska önskvärt. Detta icke minst av den anledningen att över 48,000 av företagets gynnare och vänner klart och tydligt uttryckt det önskemålet, att Nationals verksamhet skall fortgå.»

Nu frågar man sig hur detta skall vara möjligt. Ja, jag vill ju inte stå här och ge anvisning på möjligheter för sådana företag att söka sig fram på underjordiska vägar, men vi ha ju sett i fråga om boxningen, som på sina håll är förbjuden, att man löst problemet genom bildande av enskilda föreningar, och det torde väl vara en av de vägar man tänkt använda även i detta fall.

Då man har den uppfattningen — och det ha alla, som verkligen äga någon insikt på detta område, till vilka första lagutskottets ledamöter icke tyckas kunna räknas — är det väl bättre att göra en förnuftig reglering, än att genom ett förbud kompromettera det allmänna och staten. Genom en sådan reglering skulle man utan tvivel förkväva dessa olagliga, osunda och osympatiska former av tippning. Jag tror också, att man skulle kunna återropa åtskilliga andra fördelar. Det skulle kunna bli en viss inkomst för det allmänna. För närvarande betalar ju staten en ganska betydande summa i understöd till idrottsverksamhet av olika slag. Jag tänker mig, att om ett visst tippningsföretag skulle legaliseras av regeringen, så skulle regeringen i gengäld av detta företag kunna uttaga de medel, som behövas för understöd av idrotten.

Alltså, herr talman, kommer jag vid den granskning jag gjort av utskottets uttalande till den uppfattningen, att det bygger på bristande förstånd i ärendet, bristande insikt om de förhållanden, som det här gäller att reglera, och om meningen med hela det föreliggande förslaget, varför jag icke kan biträda det samma. Jag skulle helst vilja yrka bifall till den med 2) betecknade reservationen, men då denna icke innehåller ett förslag utan endast redogör för reservanternas uppfattning, ber jag i stället att få yrka, att andra stycket i utskottets motivering, som börjar med »Emellertid» och slutar med »hittills» skall utgå ur motiveringen.

I detta anförande instämde herr *Carlsson, Olof*.

Herr Branting: Herr talman! Jag begärde ordet i detta ärende, icke i egenskap av f. d. utövande idrottsman, utan därför att jag livligt delar den uppfattning, som utskottets majoritet kommit till, nämligen att det ligger vikt uppå, att åtgärder omedelbart vidtagas mot tippningen. Jag har fått denna personliga uppfattning så mycket starkare grundad, som jag verkligen sett en del exempel på att denna tippningsrörelse inte bara, som här har sagts, är något slags mer eller mindre oskyldigt nöje, utan att det är ett spel, som förorsakar mycket ont. Jag har som brottmålsadvokat bl. a. haft direkt att göra med åminstone två fall av förskingring, som kommit till just på det sättet, att vederbörande börjat med en liten förskingring i sin kassa, och för att återvinna det förskingrade beloppet kastat sig in i ett alltmer frenetiskt spel i tippningsföretag, tills ställningen blivit ohållbar.

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)

Jag vet inte vad det är för speciell sakkunskap, som herr Harald Åkerberg egentligen åsyftade. Är det männe den, att man skall veta om, att tippningen numera blivit en mycket vanlig företeelse? Den sakkunskapen tror jag vi ha allesammans. Men däremot vill jag för min del — och icke minst i egenkap av f. d. idrottsman — protestera mot herr Åkerbergs sammankopplande av idrottsrörelse och vadhållning. Jag kan inte förstå, att det på något idrottsmässigt eller sportmässigt sätt kan motiveras, att de, som inte själva deltaga i en idrottstävling, men äro intresserade för utgången, skola beredas tillfälle att i samband med tävlingen anordna vadhållning. Sporten och vadhållningen äro ju två fullkomligt skilda saker.

Herr Åkerberg har talat om förhållandena i England, och det är bekant, vilken utsträckning vadhållningen där har fått. Man förstår mycket väl, att det numera i England bereder vederbörande myndigheter oöverbärliga svårigheter att råda bot på de missförhållanden, som äro förbundna med detta spelande. Men hos oss förhåller det sig lyckligtvis på det sättet, att vi här stå inför en alldeles *ny* företeelse, och skall det finnas någon möjlighet att komma till rätta med detta elände, skall det vara just nu, just i år. Om man dröjer, blir det säkerligen för sent.

Jag begärde ordet, herr talman, huvudsakligen därför, att jag har en reservation, som berör den av handelsministern nyss omtalade frågan, nämligen bötesandelarna. Det är ju så, att Kungl. Maj:ts förslag innehåller bestämmelse, att böter, som ådömas enligt förordningen, skola tillfalla kronan, medan utskottsmajoriteten uttalat sig till förmån för en viss fördelning av böterna. De skäl, som finnas till förmån för Kungl. Maj:ts förslag, ha här redan framförts, och jag vill icke om denna sak säga annat än att jag konstaterar, att även lagutskottets ärade ordförande gav uttryck för den uppfattningen, att man ganska väl kunde stå på den ståndpunkt, som företrädes i Kungl. Maj:ts förslag. Jag får kanske också understryka, att när riksdagen nyligen fattade ståndpunkt i fråga om bötesandelarnas fördelning, i sammanhang med antagandet av en lag om mått och vikt, gick det ju till på det sättet, att en sammanjämkning kom till stånd mellan första och andra kammarens olika ståndpunkter. I andra kammaren hade dessförinnan flertalet röstat för den uppfattningen, att åklagarens bötesandelar skulle avskaffas helt och hållet. I detta fall föreligger ju dessutom det särskilda skälet att slå fast den nya, av riksdagen principiellt gillade linjen om borttagande av åklagarnas bötesandelar, att man icke har att räkna med, att vid åklagarnas tillsättande i deras beräknade löneförmåner skulle ingå bötesandelar i böter, ådömda i tippningsmål.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till den första, av herr Svenson i Eskhult och mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig, men jag blev så stimulerad av Åkerbergs glorifiering av tippningen såsom en social institution, som kunde väcka intresse hos hela folket och tillföra även statskassan inkomster. I motsats härtill har jag alltid föreställt mig, att den s. k. vadhållningen vid kapplöpningar är någonting, som inte bör förekomma, men man måste då gå längre och också förbjuda kapplöpningarna. Dessa ha ju uppkommit inom den högre merkantila aristokratiens nöjesliv. Sedan har det så småningom fortplantat sig till folket, på samma sätt som aktiesystemet blivit populärt genom att aktierna satts på små belopp och därigenom styres ekonomiskt även folket av juridiska personer, som sakna själ. Det är en betänkelig utveckling, detta, när alla partier börja ena sig om sådana här saker såsom en passande inrättning i vårt statsskick.

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)

Jag kan inte förstå annat än att det också innebär en överträdelse av lagen om förbud mot djurplågeri. Det kan ju inte vara annat än djurplågeri att efter våldsam träning pressa dessa hästar till de yttersta ansträngningar och sedan låta dem på ett för detta djurslag onaturligt sätt hoppa över höga hinder som akrobater, vid äventyr att hästarna ibland inte kunna fullgöra dessa under pisksnärtar och plågeri inlärdas konster utan stupa. Man brukar ju förbjuda sådana utsvävningar, varigenom medmänniskors hälsa och liv sätts i fara, och det förekommer ju också, att jockejer och även ägarna av hästarna, gentlemanryttarna själva, ramla av hästarna vid sådana där hoppningar och bryta nacken av sig. Jag tycker, att det där inte är nödvändigt för världens förbättrande på något sätt, varken andligt eller ekonomiskt. Det är något, som obehövt står kvar av det s. k. kapitalistiska samhällsskicket. Det tycker jag, herr Åkerberg.

Vad angår åklagarens bötesandelar, få de gärna stå kvar för mig, som utskottet ökat i det här speciella fallet. Överhuvud är det nog riktigt, tycker jag, att åklagaren inte bör ha penningintresse av straff, som ådömas, och de åtal, som äga rum. Men i samma mån som nya lagar tillkomma och öka åklagarens arbetsbörda, anslår riksdagen inte motsvarande ökade medel för att bereda honom tillfälle att utan egna ansträngningar sysselsätta sig med de där nya pålagorna. Och i det här fallet, som jag vill komma åt, skulle det knappast bli något åtal, åtminstone inte i en mängd tillbörliga fall, om inte åklagaren finge denna lilla uppmuntran att ingripa i det här, jag kan inte säga oskicket, eftersom det är en av så många uppskattad och som ädel ansedd sak, men i varje fall missförhållandet, herr talman! Så långt vågar jag gå i alla fall.

Vidare har den här frågan väckt mitt intresse, därför att här har vinkats med nya inkomster för statsverket genom dylika mer eller mindre på gränsen till det moraliska etablerade inrättningar. Vi bygga nu på tobaksmonopol och på ett faktiskt alkoholmonopol. Nu skola också, sägs det, bryggerierna indragas till statsverket för att skaffa jämvikt i statsbudgeten. Och 'nu kommer då och då ett sådant där litet sött bidrag till tidens lösen, att bygga statens inkomster på människosläktets fördärv, andligt och kroppsligt. Men gå vi på med det, så blir det väl någon revolution i alla fall, ty det finnes något, som kallas släktets självbevarelse-drift! Den kan man kanske fresta till en tid, men man kan inte fortsätta med en sådan statskonst i alla fall i tidernas längd.

Slutligen har denna fråga i mitt minne återkallat en underbar tid, som jag var med om i andra kammaren vid sekelskiftet. Då gällde ju den där gamla liberala satsen, som i ett av våra grannländer uttryckts så: »All makt skall ligga i denna sal.» Det var andra kammarens program för att hålla tummen på det administrativa godtycket. Det var kammarens härligaste stunder, när detta kunde äga rum, och det skedde mycket ofta i den formen, att när Kungl. Maj:t på grund av den s. k. ekonomiska lagstiftningsmakten, som Kungl. Maj:t hade, ville höra andra kammaren över förslag, såsom här nu är fallet, så sade kammaren: Denna sak är av den beskaffenheten, att vi *antaga* Kungl. Maj:ts förslag som lag med de och de ändringarna! Det tycker jag vore på sin plats också här, men det kan ju inte falla mig in, herr talman, att föreslå det i en tidsålder, som har en uppfattning så totalt olik den, som då rådde. Ty nu vill man ju ha en stark regeringsmakt i stället, men uppbyggd på en svag riksdagsmakt. Det är alldeles motsatsen mot förr, men utvecklingen går i pendelrörelse. Mitt program är att ha en stark regeringsmakt, som bygger på en stark riksdagsmakt. Då inte bägge två få vara starka, utan en måste vara svag, borde egentligen den, som inte är stark, försvinna enligt min

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)
mening. Och det kommer kanske riksdagen att göra förr eller senare, eller i alla händelser få en ändrad form, i den mån som sådana ingripanden, som förr inträffade i andra kammaren, bliva en främmande företeelse.

Ja, herr talman, i resignationens tecken röstar jag med utskottet, men det innebär inte detsamma som att jag gillar dess bibehållande av denna institution, vilken vi heller inte haft tillfälle avskaffa. Jag kommer att rösta för utskottets förslag såsom det minst onda i denna sak.

Herr Bissmark: Herr talman! Jag kan icke neka till att rätt mycket av vad herr Åkerberg anförde gjort, att jag betydligt stärkts i den uppfattning, som jag givit uttryck åt i utskottet, där jag biträtt utskottsmajoritetens hemställan med erinringar mot regeringens rätt att bevilja undantag. Herr Åkerberg uppvisade nämligen, hurusom denna tippningsrörelse i England fått en så oerhörd styrka, att trots att regeringen kommit underfund med, vilket ohägn den gjorde där, så tvangs denna starka regering, som man för närvarande har i England, att taga tillbaka sitt förslag om åtgärder mot tippning. Vi ha ännu icke hunnit därhän här i landet, att vi icke skola kunna slå ner denna tämligen nya avart av spel. Om man har litet kännedom om varifrån tippningsföretagen draga sina pengar, inser man, att det är en rörelse, som står i stark motsättning till den önskvärda sparsamhet, vartill man söker uppfostra ungdomen. Nu skall varje ledig tolvskillning användas till att försöka fördubbla den, och det fördubblade kapitalet begagnas ytterligare i samma syfte och blir det någon större vinst, kan man vara tämligen övertygad om att pengarna icke gå till sparbanken. Jag tror det är skäl att redan nu bromsa, innan vi kommit ut så långt på det sluttande planet som i England, och jag hyser mycket starka tvivel, huruvida Kungl. Maj:t, om man ville sätta i gång en tippningsrörelse här, t. ex. för fotboll, verkligen kan begränsa den. Efter vilka normer skall denna begränsning ske? Skola vi ha tippningsköer överallt i vårt land, liksom vi ha köer av folk, som vill köpa lotter vid de ideligen återkommande dragningarna? Jag tror det är klokast, om kammaren bifaller utskottets hemställan på denna punkt.

Beträffande bötesandelarna har jag icke mycket vidare att tillägga till vad som förut sagts, men jag vill dock säga, att särskilt beträffande åtal av denna art är jag för min del principiellt icke inställd på att avskaffa bötesandelarna. Det finnes vissa brott, där bötesandelarna behövas, t. ex. i fråga om spritsmuggling och i fråga om en del andra brott, där det kommer an på att åklagaren skall göra, icke bara sin plikt, utan betydligt mer än sin plikt. I annat fall blir lagen ofta en död bokstav, när det gäller sådana underjordiska företeelser. Jag föreställer mig, att om vi förbjuda tippningen, kommer denna rörelse att få en i viss mån underjordisk karaktär, när den icke begränsas av åklagarens nit. Man bör hålla åklagarna vakna, så att de verkligen beivra vad som kan förekomma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pauli: Herr talman! Att jag vågar ge mig in i den här debatten beror delvis på att jag har en viss tradition att åberopa. Jag tillhörde nämligen för ett tiotal år sedan dem, som opponerade sig, när det var fråga om att införa totalisator, och jag hävdade redan då den meningen, att det inte vore något vidare aptitligt skådespel, när staten gör sig inkomster på människors smak för hasardspel. Jag måste upprepa de betänkligheter jag den gången gav uttryck åt och framhäva dem i ännu högre grad, när det här gäller att utvidga möjligheten till legalisering av dylikt spel.

Vad som särskilt uppkallat mig, liksom flera andra talare, är herr Åkerbergs anförande. Herr Åkerberg är en trevlig och toujours karl, och hans cy-

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)
nism är av det mera älskvärda slaget, varför vi inte bli så upprörda av den. Men cynism var det i alla fall, det kan ingen förneka. Han påpekade t. ex., att tippningen skulle medföra inkomster för det allmänna. Detta hör ju till de mera vanliga cynismerna. Jag skulle vilja draga ut den där tankegången och fråga honom, varför han inte går ännu ett stycke längre? Varför skulle vi inte kunna göra som en viss liten sydfransk stat gjort? Vi ha dock naturskönt belägna platser t. ex. nere i Sydsverige. Där finns det bl. a. en förtjusande ö i Sundet, där vi skulle kunna inrätta den mest tilldragande statliga spelbank, kanske draga till oss en internationell publik och få den att offra sina slantar i svenska statens intresse vid ruletten och vad de övriga uppfinningarna heta.

Herr Åkerberg viftade också med några hotelser från en av dessa illojala inrättningar — »National», tror jag den hette — som förklarade, att även om riksdagen lagstiftade mot sådan olaglig tippning, tänkte de likväl fortsätta. Jag undrar: är det verkligen herr Åkerbergs mening, att vi skola taga intryck av sådana hotelser? Vi skulle då kunna tänka oss, att när vi en annan gång lagstiftade mot andra kriminella kategorier, vi kunde få mottaga tillkännagivanden från dessa herrar förbrytare, att de tänkte överträda de lagar, som eventuellt stiftades. Jag vill väl dock förmoda, att riksdagen icke skulle känna sig så värst imponerad av sådana tillkännagivanden.

Vidare blev jag en smula chockerad av det övermod, med vilket herr Åkerberg bemötte första lagutskottets ärade ledamöter. Han förmodade, att de icke voro några utövande idrottsmän. Ja, vi få väl hoppas, att herr Åkerberg i sitt nästa anförande skall framlägga sina egna meriter i saken, så att man får veta vad det är för särskild idrottslig kompetens, han har att åberopa. Och om det är så, att han särskilt är förtrogen med den sida av idrotten, som tippningen utgör, så vill jag instämma i herr Brantings protest mot att på det sättet sammankoppla verklig idrott och denna dess spekulativa avigsida. Jag vet nog, att det har utvecklats sig på det sättet i England, att när man säger om en person: »He is a real sportsman» — han är en verklig sportsman —, så tänker man mindre på att han kan slå en boll så och så långt eller hoppa så och så många meter, utan man tänker oftare på att han är redo att oförfärat sätta in sina pengar på den hasard, som står i förbindelse med sporten. Det har jag mer än en gång med egna öron hört. Men på denna punkt vill jag verkligen understryka vad herr Åkerberg sade, nämligen att vi ännu icke hunnit så långt i det avseendet här i landet. Och vi vilja icke heller hinna så långt. När herr Åkerberg säger, att detta spelraseri har utbredd sig i de mest oanade kretsar, så bör det väl vara ett ytterligare skäl för oss att söka se till, att det icke utbreder sig i än vidare och än mer oanade kretsar.

Herr Åkerberg förklarade vidare, att om vi ginge den väg, som utskottet föreslagit, skulle vi därmed ej hindra de illojala företagen att fortsätta. Men jag kan inte förstå, att även om Kungl. Maj:t legaliserade vissa företag, de illojala företagen därigenom skulle hindras att fortsätta. Det blir väl lika illa i båda fallen. Äro människor illojala, så äro de det, vare sig andra äro lojala eller icke.

Jag fäster betydligt större avseende vid den erfarenhet, som herr Branting åberopade såsom brottmålsadvokat. Det är säkert många flera än han, som kunna konstatera, hur det uppstår en sådan där fördärvlig cirkel av spelspion, förskingring, utökat spel för att täcka förskingringen o. s. v. Det där är någonting, som hotar att utbreda sig, och vad vi från lagstiftningens sida kunna göra för att sätta en käpp i denna hotande utvecklings hjul, det vill jag för min del bidra till.

Det är från dessa principiella utgångspunkter jag ser saken, och jag känner

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)
mig icke alls imponerad av den auktoritet, som de i detta fall s. k. utövande idrottsmännen ha. Jag har själv fuskat i åtskilliga idrotter i mina dagar men aldrig i den, som här är på tal. Av nu anförda skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Paragrafen angående bötesandelar vill jag här ej yttra mig om, ty det är väl närmast § 1, som vi nu diskutera.

I herr Paulis yttrande instämde fröken *Hesselgren* och herr *Löfvander*.

Herr Åkerberg: När jag hörde herr Pauli tala, kom jag att tänka på en artikel, som jag läste i Socialdemokraten för ett par dagar sedan i tidningens ledarspalt, där herr Pauli härjar, och som mycket energiskt tog parti för det förslag, som jag här framställt, men det tyckes vara så, att i den spalten högra handen inte vet vad den vänstra gör.

(Herr *Pauli*: Det var inte jag.)

För övrigt tycker jag, att herr Pauli går litet för långt, när han drar ut konsekvensen av vad jag sagt till att vi även skulle upprätta något slags Monte Carlo här i landet. Jag har ju icke positivt gått in för dessa saker. Jag har framhållit, att det dock här gäller en makt, som vi icke kunna förkväva genom ett förbud. Vi få lov att försöka reglera den på bästa möjliga sätt.

Herr Pauli efterlyste också, vilken särskild kompetens jag har att bedöma dessa saker, och som icke herrarna i första lagutskottet ha. Jag har icke satt mig på mina höga hästar och påstått, att jag har någon högre kompetens att bedöma saken. När jag talade om det, talade jag om förståelsen för idrotten och för det behov, ur vilket idrotten som en stor och mäktig folkrörelse sprungit fram. Det var detta jag menade, att ledamöterna i första lagutskottet inte hade fått korn på.

Herr Branting tog också till en något för stor slägga, när han talade om att han under sin verksamhet som brottmålsadvokat hade kommit i förbindelse med många fall, som enligt hans uppfattning visade, att tippning var ett spel, som förorsakade mycket ont, som han sade. Han hade sett, hurusom människor börjat förskingra penningar, tagit först små summor ur sina kassor, och så hade de tagit mer och mer för att till sist försöka täcka denna brist genom ett frenetiskt spelande på tippningsföretag. Ja, jag undrar, om herr Branting själv tror på det där sammanhanget mellan tippningen och förskingringarna. Han medgav själv, att förskingringen var det primära. De hade börjat förskingra, och sedan hade de försökt täcka bristen genom tippning på fotboll. Atminstone tror herr Branting väl inte, att om man förbjuder tippning, förskingringarna skola upphöra helt plötsligt. Det finnes helt säkert andra vägar att gå. Å andra sidan har jag svårt att tro, att herrar förskingrande kassörer skulle hemfalla åt någon förhoppning att täcka sina förluster genom att tippa på fotboll, där det dock rör sig om så små belopp som det gör. Då skulle man snarare kunna tänka sig, att de hade förhoppningar om att täcka sin förluster genom att vid travtävlingarna spela på totalisator. Men de herrar, som ur moralisk synpunkt yrka avslag i detta fall, ha dock enligt vad jag kunnat se, icke framställt något önskemål om att totalisatorspelen skulle upphöra. Nej, herr Branting har nog i det här fallet förväxlat orsak och verkan.

Herr Branting reagerade mot det sammanhang, som jag skulle sökt få fram mellan idrotten och tippningen. Ja, det sammanhanget existerar. Jag tror, att idrottsmännen även de, som icke äro direkt engagerade i tippningen, ha den uppfattningen, att tippningsverksamheten är ägnad att popularisera även själva sporten.

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)

Nu menade herr Branting, att denna rörelse hos oss, i motsats till i England, där den gripit omkring sig, så att den till och med kunde tvinga en regering på knä, var så ny, att man kunde förkväva den genom att direkt förbjuda den. Jag tror, att det är just där, herr Branting och första lagutskottets stora och ödesdigra misstag ligger. Tippingen är ej en ny rörelse, och det är ingen svag rörelse. Den är tvärtom ganska stark. Vi hörde, att detta företag, vars tidning jag citerade, uppgav, att det hade 48,000 tippare bara det. Jag vet ju inte om man kanske tagit till litet för mycket, men att det finnes en hel härskara människor, som deltaga i detta spel, kunna vi ju ej komma ifrån, och rörelsen har gripit omkring sig så djupt, att ett sådant förbud, som första lagutskottet avser, icke kommer att kunna förhindra densamma. Det kommer att förhindra de *lojala* yttringarna av verksamheten, men det kommer att ge ökad näring åt de illojala och mera osympatiska.

Herr Lindhagens långa tal rörde sig ju som vanligt om litet av varje. Jag fäste mig bara vid att han talade om att tippningen var en yttring av det kapitalistiska samhällsskicket. Ja, det vill jag gå med på, om herr Lindhagen menar, att våra passioner äro något som härstammar från det kapitalistiska samhällsskicket. Men jag har den uppfattningen, att våra passioner komma att överleva detta samhällsskick. De komma — dess bättre får man väl säga — att finnas kvar även i det socialistiska samhällsskicket. Och det vore ett ödesdigert missgrepp, om statsmakterna skulle inbilla sig, att det går att förbjuda deras existens. Nej, man får taga alla sådana här saker naturligt, och det är det handelsministern gjort. Det är bättre att leda de stora passionerna som vattubäckar än att försöka sätta dem i fängelse.

Herr Branting: För att icke något missförstånd skall uppstå, vill jag fästa uppmärksamheten på ett yttrande i utskottets utlåtande, nämligen att utskottet finner det synnerligen önskvärt, att idrotten uppmuntras. Men utskottet kan icke finna det vara önskvärt att uppmuntra idrotten genom legalisering av tippningsrörelsen.

Beträffande herr Åkerbergs sista anförande vill jag säga honom, när han talar så mycket om sakkunskap på detta område, att det förefaller mig, som om han i en punkt knappast hade riktigt reda på sig, nämligen i fråga om vilka belopp det egentligen kan röra sig om. Jag vet inte, om herr Åkerberg anser, att en summa på 600—800 kronor är ett stort eller litet belopp, men jag har i min verksamhet sett att det ibland kan förekomma, att folk vinner eller hoppas vinna dylika belopp.

För övrigt är, såvitt jag förstår, herr Åkerbergs ståndpunkt inkonsekvent. Å ena sidan framställer han denna tippningsrörelse som redan så djupt rotad, så oemotståndlig och naturlig, som om varje människa vore född med behovet att deltaga i tippningsspel vid fotbollsmatcher, varför det ej skulle löna sig att gå den förbudsväg, som utskottet förordat. Men å andra sidan slutade han med att förorda bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:ts förslag innebär ju också ett förbud, och från vederbörligt håll ha vi nyss hört, att den licensmöjlighet, som enligt lagen skulle tillförsäkras Kungl. Maj:t, skulle begagnas med största varsamhet. Med andra ord, också efter antagandet av Kungl. Maj:ts förslag oförändrat skulle i realiteten tippningen som regel bli förbjuden. Det förefaller mig alltså icke vara en sammanhängande linje att å ena sidan gå emot utskottets försök att förhindra det hela, på den grund att tippningen redan skulle vara oemotståndlig, och å andra sidan likväl förorda bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag finner för min del icke något skäl vara anført för ett frångående av utskottets ståndpunkt. Allra minst är det ett bärande skäl, att man skall falla

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)
undan för den mycket blandade opinion, som utan tvivel finnes på sina håll till förmån för tippningen. Beträffande denna opinion, är den till en del uppburen av de unga män inom idrottsklubbarna, som i denna stund hoppas få ett ekonomiskt stöd för sina klubbar, genom att Kungl. Maj:t skall ge dem tillstånd att anordna tippningstävlingar. Jag vill med anknytning till dessa önskemål inom idrottskretsar upprepa den förhoppning, som kommit till visst uttryck i utskottets utlåtande, nämligen att statsmakterna skola finna bättre och sundare vägar för att understödja idrottsrörelsen än genom att legalisera tippningsspel.

Herr Björkman: Tiden tillåter ju, att man med några korta ord redogör för skälen till hur man ämnar rösta i denna fråga. När jag således röstar för att Kungl. Maj:t bör hava denna rätt till medgivande av vadhållning, grundar jag detta först och främst på att jag anser, att man vid ett förbuds meddelande skall vara mycket aktsam, så att man ej lockar till lagöverträdelser. Här gäller det ju, om man skall få anordna spel med totalisator och även på andra sätt, t. ex. genom tippning, och det har då höjts många varningar för att man, om icke Kungl. Maj:t kan med varsamhet åstadkomma den hämning, den avveckling av tippningsrörelsen, som är avsedd, mycket lätt skulle kunna komma på vägar, som inbjöde till lagöverträdelser. Jag förstår även, att idrottsrörelsen i viss mån skulle få något gagn av dessa penningar.

Sedan tillkommer för mig, att jag blev tilltalad av vad här yttrats om att detta spel kunde någon gång vara en liten glädjekälla för åtskilliga människor, och att man gärna kunde ge dem möjligheten att satsa sin lilla sparslant på detta lika väl som på andra nöjen. Detta är ingalunda sagt därför att jag själv skulle idka det slagets spel. Men då jag någon gång med viss glädje idkar något annat spel, vill jag gärna unna andra människor den glädjen i avvaktan på rörelsens avveckling.

Jag kommer därför att rösta med dem, som anse att Kungl. Maj:t skall ha rätt till det ifrågavarande medgivandet.

Herr Lindhagen: Jag måste bemöta Åkerberg, vars huvudinvändning mot mitt anförande var, att det var långt och som vanligt innehöll litet av varje. Det var i alla fall kortare än Åkerbergs anförande, och därför tyckte jag, att hans anmärkning i det avseendet var obefogad. Vidare anmärkte han, som sagt, att det innehöll varjehanda. Men då han replikerade mig hoppade han över det väsentliga, antagligen därför att han icke kunde bemöta mig.

Det var tre huvudpunkter, jag framhöll. För det första är detta ingen moralisk sak, som bör främjas, och någon glädjekälla kan man icke heller kalla det. Vart skall det bära hän, frågade jag, när staten tolererar och rentav försöker slå mynt av sådant? Åkerberg kringgick denna sida och menade, att man inte skall inblanda saker, som dock faktiskt sammanhånga med detta, och så sade han, att man skall inte göra folk ledsna o. s. v.

För det andra sade jag, att det egentligen är djurplågeri att äventyra — förutom människoliv — hästarnas liv och hälsa, men därpå svarade han heller ingenting. Det är dock en viktig sak.

Till sist ifrågasatte jag, om en så pass allvarlig sak fortfarande skall falla under Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftning, som innehåller just så mycket varjehanda, herr Åkerberg, och inte bara ekonomi. Men jag sade också, att vi icke äro mogna längre för ett resolut handlande som andra kammaren gjorde i början av 1900-talet.

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)

Herr **Ström, Fredrik**: Vi äro ju alla överens om att tippningen bör på något sätt hejdas och så småningom helst alldeles avskaffas. Men jag måste säga, att jag tror, att frågan är betydligt mera svårbedömlig än vad kammaren i allmänhet föreställer sig. Regeringen och departementet, som haft möjlighet att genomtänka denna fråga på ett helt annat sätt än utskottet, har funnit en riktigare och mera framkomlig väg till det resultat, som vi alla vilja nå. Det är nämligen så — det är inte tu tal därom — att tippningen har en mycket stor spridning och popularitet, och om man på en gång skulle försöka förbjuda den och kriminalisera den, skulle allmänheten icke förstå detta och tippningen skulle gå underjordiska vägar. Man skulle kanske få släppa in åtalsmyndigheterna bland ungdomen på ett sätt, som skulle uppmamma trots och motstånd, något som sedan i sin tur kanske skulle komma att leda till ett helt annat resultat än vad de, som nu förorda utskottets förslag, ha beräknat. Vill man nå ett verkligt positivt och praktiskt resultat, tror jag, att man får taga en övergångstid och att det är nödvändigt, att regeringen genom att bevilja tillstånd men så småningom indraga dessa, avvänjer ungdomen från denna tippning. Eljest leder ingripandet nog till ett motsatt resultat, än vad riksdagen och statsmakterna ha avsett.

Det är framför allt detta, som gör att jag kommer att rösta för Kungl. Maj:ts förslag, och därtill vill jag säga, att de, som tala så förfärligt högt om moral i detta sammanhang, borde ju då tillse — det skulle jag ej ha något emot — att vi kunde avskaffa alla övriga spel, lotterierna, som vi själva varit med om att befrämja, och totalisatorspelen, som vi ha genomfört. Eljest blir det ju inte någon konsekvens.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder förekommit propositioner komme att göras först särskilt rörande de delar av utskottets yttrande, beträffande vilka särskilda yrkanden blivit framställda, samt därefter särskilt angående utskottets utlåtande i övrigt.

I fråga om andra stycket av utskottets yttrande, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle besluta, att nämnda stycke skulle uteslutas.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på styckets godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Akerberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande första lagutskottets utlåtande nr 54 godkänner andra stycket av utskottets yttrande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren, att nämnda stycke skall uteslutas.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Förordningsförslag ang. vadhållning i samband med tävlingar. (Forts.)

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 54.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som förekommit beträffande fjärde och femte styckena av utskottets yttrande, propositioner, först på godkännande av nämnda stycken samt vidare på desammas uteslutande; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på styckenas godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Branting* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som beträffande första lagutskottets utlåtande nr 54 godkänner fjärde och femte styckena av utskottets yttrande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren, att nämnda stycken skola uteslutas.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 56.

På grund härav nedlade herr talmannen i kammarens därtill avsedda rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, varefter på anmodan av herr talmannen herr *Branting* ur rösturnan upptog den ena av röstsedlarna, och befanns denna vara nej-sedeln.

På sedermera gjord proposition godkändes vad utskottet i förevarande utlåtande i övrigt anfört och hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående tillsättande av allmänna ombud för överklagande av stiftsnämndernas beslut angående normalavkastning av präst-löneboställen.

*Ang. upp-
skattningen av
prästlönebo-
ställen
normalav-
kastning.*

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 143, hade herr *Gustaf Tamm* m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att allmänna ombud icke vidare måtte förordnas i ärenden angående fastställande av ecklesiastika löneboställens normalavkastning.

Första kammarens protokoll 1934. Nr 30.

Ang. uppskattningen av prästlöneboställets normalavkastning. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Reuterskiöld: Jag har, herr talman, inte något annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets kläm. Men jag kan inte underlåta att göra ett par anmärkningar rörande utskottsmotiveringen. Nu spelar den ju ingen roll, eftersom den är en motivering för avslag på en motion och alltså stannar hos utskottet. Kammaren själv får aldrig någon expedition att godkänna i den punkten. Icke förty måste jag emellertid säga, att utskottet genom sin motivering har gått in 1) på *statsutskottets* område genom att ingå på frågan, om något anslag finnes eller icke finnes: detta ligger utanför utskottets befogenhet. Utskottet har vidare ingått 2) på *första lagutskottets* område genom att förklara boställsordningen icke inrymma några föreskrifter om medverkan av allmänna ombud, vilket är en fråga, som rör tolkningen av en lag och som, om den hade förelegat, skulle ha gått till första lagutskottet. Vi ha de tillfälliga utskotten, för att de skola yttra sig om saker, som röra framställningar till Kungl. Maj:t, men icke för att ingå på andra utskotts områden.

Till sist säger utskottet som kronan på verket, 3) att det förväntar, »att förordnande av allmänna ombud för angivna ändamål i fortsättningen icke kommer att äga rum utan att riksdagens mening dessförinnan inhämtats». Det är ett platoniskt uttalande i luften, eftersom det aldrig kommer fram till Kungl. Maj:t, då riksdagen aldrig skriver under det, eftersom den icke justerar någon skrivelse i ämnet. Men bortsett därifrån vill jag erinra därom, att frågan om de allmänna ombuden och deras laglighet, såvitt den avser de åtgärder under 1933, varom det tillfälliga utskottet uttalat sig, är behandlad i *konstitutionsutskottets* dechargebetänkande; konstitutionsutskottet har godtagit regeringens åtgärder såsom lagliga. Under sådana förhållanden ber jag att få uttala den förhoppningen, att *Kungl. Maj:t måtte fortsätta att förordna allmänna ombud* med användande av de medel, som för detta ändamål verkligen finnas enligt lagen, och yrkar med denna motivering bifall till utskottets hemställan.

Herr Wagnsson: Det angrepp, som konstitutionsutskottets ärade ordförande riktat mot första tillfälliga utskottet, förefaller mig inte vara så synnerligen starkt motiverat. Det är visserligen sant, att utskottet i sitt utlåtande gjort de uttalanden, varom den ärade talaren erinrat, men dessa uttalanden hänföra sig till vad motionärerna i den föreliggande motionen ha anfört. Då kammaren till ett tillfälligt utskott remitterat denna motion med dess motivering, förefaller det mig ganska naturligt, att utskottet varit skyldigt att upptaga till behandling det resonemang, som föres i motionen.

Jag ber för övrigt bara att i korthet få tillägga, att utskottets utlåtande inte på något sätt får tolkas som ett klander mot Kungl. Maj:t. Tvärtom påvisas i utlåtandet, att Kungl. Maj:t ägt tillgång till kvalificerad personal för de uppdrag det här gällt, utan att det behövt medföra någon egentlig kostnad för statsverket.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Tamm, Gustaf: Herr förste vice talman! Jag hade för min del först knappast tänkt begära ordet i denna fråga, men jag finner mig nu föranlåten att göra det, eftersom herr Reuterskiöld icke tycks vilja lämna något tillfälle oanvänt att angripa den ifrågavarande lagstiftningen ur hans säregna formella

Ang. uppskattningen av prästlöneboställets normalavkastning. (Forts.) synpunkt. Jag ber att i det sammanhanget få hänvisa till hans, såsom det förefaller, relativt omotiverade och, framför allt med hänsyn till praxis i denna kammare, mindre lämpliga anförande häromdagen under decharge-debatten, då det gällde en fråga av ungefär samma innebörd som den i motionen behandlade. Eftersom frågan nu tagits upp och med anledning av den enligt mitt förmenande mycket oriktiga inställning, som herr Reuterskiöld här upprepade gånger intagit i denna fråga, ber jag att i största korthet få klarlägga, hur frågan enligt mitt förmenande ligger till.

Herr Reuterskiöld anförde under dechargedebatten bland annat, att 1932 års sammansatta andra lag- och jordbruksutskott hade gått som katten kring het gröt, när det gällde frågan om äganderätten till de ecklesiastika boställena, och att man därför överhuvud taget inte hade tagit någon hänsyn till skyddet av det allmännas rätt och bästa. Jag vill gentemot detta påstående säga, att det väl dock är för mycket begärt, att det sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet vid den tidpunkten skulle ha upptagit ett så oerhört vidlyftigt problem som frågan om äganderätten till dessa, för att använda ett kollektivt begrepp, kyrkoboställen. Vi veta, att frågan i årtionden har varit föremål för undersökningar, och enligt en uppgift, som jag har fått, har den redan på 1700-talet tagits under omprövning. Det torde väl alltså vara alldeles utslutet, att det nämnda sammansatta utskottet i det sammanhanget — det var också förresten fullkomligt obehövt — skulle upptagit den frågan. Där- emot hade utskottet ingalunda förbisett vikten av att det allmännas intressen och framför allt det allmännas intresse i kyrkofonden, en fond som för närvarande är uppe i över 50 miljoner kronor, omgärdades med ett visst effektivt skydd.

I den proposition, som vid det tillfället framlades för riksdagen, hade Kungl. Maj:t föreslagit, att i toppen på organisationen skulle tillsättas en central-nämnd, till vilken eventuella överklaganden skulle gå. Emellertid ansåg utskottet, att en sådan statlig nämnd lätt skulle kunna så att säga urarta till ett helt ämbetsverk. Detta var man mycket rädd för och försökte därför gå andra vägar. Man gick då in för den principen, att man skulle inrätta — vilket sedan också skedde — stiftsnämnder, en i varje stift. Just stiftsnämndernas sammansättning och sättet för medlemmarnas utnämning innebar en garanti för att det allmännas intressen skyddades. Det beslöts nämligen, att av de fem personer, som sitta i stiftsnämnden, tre — alltså majoriteten — skola utses av Kungl. Maj:t och de övriga tvenne av domkapitlet, av vilka den ene i regel blir biskopen. Dessutom har, då den frågan varit på tal, huruvida stiftsnämnderna såsom sådana inte skulle utgöra en tillräcklig garanti för att det allmännas intressen tillvaratoges, statskontoret på sin tid blivit hört närmast med anledning av försök, som gjordes av kammarkollegium — det har inte varit bara ett utan flera dylika försök — att införa hos kollegiet en viss kontroll över lagens tillämpning. Statskontoret uttalar i ett utlåtande av den 2 mars 1933 såsom sin uppfattning, »att någon granskning av stiftsnämnds fastställelsebeslut i fråga om uppskattning av normalavkastning från central myndighets sida icke torde hava avsetts vid tillkomsten av nu gällande kyrkofondslag». Jag ber också att få framhålla, att kammarkollegium självt vid ett annat tillfälle tillsammans med statskontoret avgivit ett yttrande, vari det understrykes, att man torde ha tänkt sig, att tillvaratagandet av det allmännas intresse skulle *slutgiltigt* bli tillgodosett genom stiftsnämnderna.

Jag tror, att man med ledning av dessa uttalanden kan fastslå, att in- bördens av kyrkofondslagen utan någon som helst tvekan har varit den, att någon extra klagorätt i dessa fall inte skulle behöva ifrågakomma, utan att den sammansättning, som stiftsnämnderna nu ha, skulle utgöra ett tillräckligt

Ang. uppskattningen av prästlöneboställets normalavkastning. (Forts.)
skydd för det allmänna. Trots detta tillsattes emellertid allmänna ombud av ecklesiastikdepartementet — jag ber att få understryka detta — efter avstyrkande av myndigheterna och efter avstyrkande från samtliga stiftsnämnders sida. Åtgärden att tillsätta de allmänna ombuden såsom någon sorts kontrollanter över stiftsnämnderna, kan inte annat än betraktas som ett uppenbart och — jag vågar tillägga det — säkerligen fullkomligt obefogat misstroende-votum mot stiftsnämndernas både kompetens och lojalitet. När man tillsatte de allmänna ombuden, skedde det dock inte bara under förevändning, att de skulle utöva någon sorts kontroll till förmån för det allmänna, utan även i ett annat syfte, nämligen för att skapa större enhetlighet i fråga om uppskattningen av kyrkoboställets normalavkastning. Vikten av en dylik enhetlighet vill säkerligen ingen bestrida. Men man kan däremot ställa sig ytterst tveksam, huruvida det medel, som valts, verkligen varit lyckligt. Man måste fråga sig: Är det troligt, att tolv stycken allmänna ombud ha större förutsättningar än tolv stiftsnämnder att skapa en viss enhetlighet? Knappast. Och beträffande kompetensen stod ju till stiftsnämndernas disposition förutom stiftsjägmästarna, som säkerligen i regel äga en fullt ut lika stor både forstlig och ekonomisk kompetens som de allmänna ombuden, hela stiftsnämndens egen, tungt vägande erfarenhet. Den, som har något litet reda på hur stiftsnämnderna äro sammansatta, kan inte annat än helt och fullt instämma i denna uppfattning. Vi ha visserligen ännu inte sett slutresultatet av ombudens verksamhet, men vi ha i alla fall sett ett visst praktiskt resultat av den tillämpade metoden. Man får därav inte något intryck av att målet — att vinna enhetlighet — på något sätt skulle ha uppnåtts. Här säges i ett utlåtande, som infordrats av första tillfälliga utskottet, att exempelvis i Härnösands stift det allmänna ombudet godkänt, att till grund för uppskattningarna skulle läggas 1930, 1931 och 1932 års virkespriser, medan däremot i Skara stift det allmänna ombudet, sedan samma princip först godkänts där, överklagade stiftsnämndens beslut i alla fall med yrkande, att de på hösten 1933 helt tillfälligtvis stegrade virkespriserna skulle läggas till grund för uppskattningarna. Man får också, då man läser kammarkollegiets yttrande i detta fall, en inblick i den oenhetlighet, som framskapats. Jag vill också framhålla, att i ett fall ett allmänt ombud, som förordnats, på grund av sin tjänstgöring i domänverket under en tid måste taga en assistent till vikarie, vilken fick ersätta honom såsom allmänt ombud under en tredjedel av den tid han skulle tjänstgjort som sådant. Det kan ju inte bidra till att befordra enhetligheten. Jag ber också att få påpeka, att man i Växjö stift rentav har givit ut i tryck ett klarläggande av hela problemet jämte uttalanden från varje boställsnämnd, hur man där gått tillväga. Jag måste säga, att när man tar del härav, kan man inte undgå att bli ganska betänksam.

Nu framhåller herr Reuterskiöld, att det inte finns någon som helst tvekan om att lagen medger först och främst tillsättande av dessa ombud och vidare, att de skola åtnjuta ersättning av kyrkofondsmedel, och detta styrker han helt framt med det påståendet, att konstitutionsutskottet har sagt det. Vad har konstitutionsutskottet sagt? Jo, av enskilda medlemmar inom konstitutionsutskottet har gjorts en anmärkning mot detta förfarande. Att inte anmärkningen kunde samla majoritet behöver ju inte i och för sig säga så mycket. Vad herr Reuterskiöld särskilt framhåller är att juristerna inom utskottet, som herr Reuterskiöld — vilket kanske inte är så vanligt — i detta fall lyckats få med sig, inte velat vara med på en sådan anmärkning. Men man kan ju ändå inte säga, att detta betyder att anmärkningen var fullständigt obefogad.

Herr Reuterskiöld säger, att det finns ett visst uttalande i lagen om »att

Ang. uppskattningen av prästlöneställningens normalavkastning. (Forts.) stiftsnämnderna för sin verksamhet» äga rätt att få tillskott ur kyrkofonden, och detta åberopar han till stöd för den uppfattningen, att även de allmänna ombuden skulle få åtnjuta ersättning av kyrkofondsmedel. Jag ber att få hänvisa till kyrkofondslagens 6 § 6 mom., där just detta uttalande står. Där hänvisas till 6 § i boställsordningen, om vilken utskottet på sin tid direkt uttalade: »Den i lagtexten valda formuleringen är även avsedd att möjliggöra anvisande av skäligt anslag för att tillgodose möjligen uppkommande behov av någon för stiftsnämnderna i riket gemensam sammanslutning, liknande t. ex. skogsvårdsstyrelsernas förbund, med uppgift bl. a. att verka för genomförandet av såvitt möjligt enhetliga principer i boställsförvaltningen.» Det är alldeles riktigt, att man där har utgått ifrån att en centralnämnd skulle kunna få ersättning ur fonden, men att man därav även skulle kunna utläsa, att vissa kontrollorgan utom stiftsnämnderna, som inte alls höra ihop med dessas verksamhet, också skulle kunna få ersättning av kyrkofondsmedel, är ett slags juristeri, som åtminstone för den vanlige, sunt tänkande mannen är obegripligt.

Nu har också tillfälliga utskottet framhållit och strukit under, att det är även dess mening, att man inte kan och får använda kyrkofondsmedel för detta ändamål. Herr Reuterskiöld har fortfarande bestritt detta.

Nu säger utskottet visserligen bara i motiveringen, att riksdagen förväntar att vederbörande departementschef hör riksdagen, innan han en annan gång går att förordna dessa ombud.

Herr Reuterskiöld sade, att ett dylikt uttalande i motiveringen endast var ett slag i luften. Jag vet inte, hur det brukas; men nog förmodar jag, att även den nuvarande chefen för ecklesiastikdepartementet skall taga den hänsyn till en allmänt uttalad önskan, om riksdagen nu fattar sitt beslut med denna motivering. Därigenom blir ju också hela denna formella stridsfråga bragt ur världen. — Det lider nämligen inte något som helst tvivel om, att just tillsättandet av de allmänna ombuden har väckt en mycket stark olustkänsla och ett mycket starkt missnöje på flera håll ute i bygderna. Ty där har man känt, att både genom formen för utseendet av allmänna ombud och även genom andra kungörelser, som kommit till, i och för tillämpningsförfarandet har det helt enkelt riktats ett angrepp emot hela den av riksdagen med mycket stor majoritet godtagna decentralisationstanken beträffande den kyrkliga egendomens förvaltning. Jag skulle vilja säga, att detta verkar, som om man skulle vilja på detta träd inympa en del av den förkastade centralisationstankens kvistar, som naturligtvis inte passa ihop därmed.

Om man ville avlyssna uppfattningen ute i landet, så tror jag, att man säkerligen skulle få klart för sig, att i det fallet största enighet råder därom, att det förtroendet bör kunna ges åt vissa stiftsnämnder, att de — såsom meningen från början varit — få helt och självständigt fullgöra det för dem avsedda uppdraget. I rak motsats till herr Reuterskiöld vill jag sålunda uttala den bestämda förhoppningen, att sådan lojalitet skall visas från ecklesiastikdepartementets sida emot hela andan och innehållet i denna lag, att dylika allmänna ombud icke vidare komma att utses. Jag tror, att den välvilliga inställning mot kyrkan, som från herr statsrådets sida i många fall tagit sig sympatiska uttryck, skulle i mycket hög grad vinna ökad förståelse, om herr statsrådet också på denna punkt ville taga vederbörlig hänsyn till de kyrkliga intressena ute i landet.

Häri instämde herrar *Karl Bodin, Frändén, Elof Andersson och Martin Svensson.*

Herr Bergman: Herr talman! Det förefaller, som om konstitutionsutskottets ärade ordförande skulle vara av den meningen, att en fråga, som ur kon-

Ang. uppskattningen av prästlöneboställets normalavkastning. (Forts.)
 stitutionell synpunkt varit behandlad av det grundlagsvårdande utskottet med hänsyn till det spörsmålet, huruvida ett visst förfarande av statsrådet bort göras till föremål för anmärkning, ej vidare skulle kunna behandlas av den riksdagen, inför vilken dechargebetänkandet förelegat för några dagar sedan, då det var fråga om studielånen, och man ville uttala vissa önskemål beträffande utdelningen av dessa räntefria lån för framtiden — saken hade ju tidigare varit före med hänsyn till förslag om anmärkning rörande det sätt, varpå de förut hade utdelats — gjorde han gällande en åsikt, som tycktes ha den innebörden. Det uppvisades då, att det icke fanns det ringaste hinder att taga upp denna fråga i det nya sammanhanget, och detsamma gäller givetvis även här. Jag ber att få erinra om att man mycket ofta inom konstitutionsutskottet gör gällande, att det finns frågor, där man kan vara tveksam, om en anmärkning bör göras eller ej, och vilka man — även om man icke gillar det under behandling varande förfarandet — brukar rekommendera frågornas behandling av riksdagen i annan ordning. Man brukar säga, att huvudsaken väl är, att det blir en förändrad praxis, ifall man icke anser, att tidigare praxis har varit den bästa. Denna förändrade praxis kan ju icke beslutas genom en anmärkning av konstitutionsutskottet utan endast genom beslut av riksdagen i annan form och efter förberedande behandling i annat utskott. Herr ordföranden i konstitutionsutskottet hade för övrigt just den meningen själv i en annan fråga, nämligen frågan om konfliktdirektiven och avstängningen av vissa arbetarkategorier ifrån arbetslöshetsunderstöd. Där erkände han ju, att den påyrkade anmärkningen var sakligt motiverad. Men han ville dock icke vara med om en anmärkning; det vore lämpligare, att saken behandlades av riksdagen i annat sammanhang, nämligen då det gällde att, efter förberedelse inom statsutskottet, taga ställning till frågan om behövliga förtydliganden och modifikationer i konfliktdirektiven. Det är ju precis samma förhållande nu. Här är det ju ett annat utskott, som haft under behandling spörsmålet, hur man för framtiden skall ställa med vad som nu diskuteras. Det är ju icke alls frågan om att upptaga någon debatt om en konstitutionell anmärkning mot vad som har passerat.

Jag ber att få — vad själva saken beträffar — ansluta mig till den uppfattning, vilken den siste ärade talaren, herr Tamm, här gjort gällande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion angående pastorats skyldighet att lämna redovisning för avkastningen av sina prästlöneboställen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 102, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt till vägväsendet m. m.

*Ang. om-
organisation
av väg- och
vattenbygg-
nadsstyrelsen.*

Punkten 1.

I den till riksdagen avlätna, den 3 januari 1934 dagtecknade propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1934/1935 hade Kungl. Maj:t i avseende å sjätte huvudtiteln, innefattande anslagen till

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
kommunikationsdepartementet (punkterna 3—8 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag), föreslagit riksdagen att, utom annat,

dels besluta, med tillämpning från och med den 1 juli 1934,

att befattningen såsom överdirektör och chef för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle hänföras till befattningar, vilka tillsattes genom förordnande på viss tid, och förenas med arvode av 17,000 kronor; samt

att antalet ordinarie befattningar i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle vara det i propositionen angivna;

dels ock med godkännande av det av departementschefen förordade förslaget till stat för anslaget till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att tillämpas från och med den 1 juli 1934, höja det ordinarie förslagsanslaget till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, nu 164,800 kronor, med 15,500 kronor till 180,300 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 84, av herr *Th. Borell* och den andra inom andra kammaren, nr 206, av herrar *S. Linnér* och *R. Lundqvist*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att i staten för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle upptagas generaldirektör med arvode å 19,000 kronor och tillsättning medelst förordnande på viss tid;

dels en inom andra kammaren av herr *E. Lindmark* väckt motion, nr 390, vari hemställts, att riksdagen, i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag angående omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, måtte besluta uttala sig för att sådana bestämmelser utfärdades, att statsbidrag å kostnaderna för vägunderhåll kunde utbetalas i förskott;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *G. Johanson* i Hallagården och *A. J. Johansson* i Bro väckt motion, nr 393, vari hemställts, att riksdagen måtte i samband med antagande av Kungl. Maj:ts förslag till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämna Kungl. Maj:t medgivande att å indragningsstat uppföra den nuvarande innehavaren av byrådirektörsbefattningen å den administrativa byrån, därest ifrågavarande befattningshavare icke skulle bli utnämnd till byråchef å samma byrå.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, utom annat,

1:o) med avslag å de av herrar *Borell* samt *Linnér* och *Lundqvist* väckta motionerna I: 84 samt II: 206, besluta, med tillämpning från och med den 1 juli 1934,

att befattningen såsom överdirektör och chef för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle hänföras till befattningar, vilka tillsattes genom förordnande på viss tid, och förenas med arvode av 17,000 kronor; samt

att antalet ordinarie befattningar i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle vara det under punkten angivna;

3:o) med godkännande av det av departementschefen förordade förslaget till stat för anslaget till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att tillämpas från och med den 1 juli 1934, höja det ordinarie förslagsanslaget till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, nu 164,800 kronor, med 15,500 kronor till 180,300 kronor;

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)

II. att herr E. Lindmarks motion II:390 måtte anses besvarad med vad utskottet förut under punkten anfört;

III. att den av herrar Johanson i Hallagården och Johansson i Bro väckta motionen II:393 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Här framlagda förslag till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansluter sig i stort sett till den nuvarande organisationen, dock med uppdelning av styrelsens tekniska byrå å en väg- och en brobyrå samt dessutom en inpassning i organisationen av de tre väginpektörer, som på senaste åren tillkommit för den ekonomiska och tekniska kontrollen. Broinspektörsbefattningen skulle ersättas av en byråchefsbefattning å den nya brobyrån. Genom omorganisationen öppnas möjlighet för tillkomsten av ett centralt organ för behandling av vägtrafikfrågorna, särskilt vad beträffar automobilbesiktningsmännens arbete. Det synes utskottet lämpligt, att styrelsen erhåller vidgad befogenhet att utfärda bestämmelser för och att i övrigt övervaka ifrågavarande besiktningsmän.

Då utskottet från nu angivna utgångspunkter granskat organisationsförslaget, har utskottet funnit det lämpligt avvägt, och utskottet tillstyrker därför detsamma.

Av det redan anförda framgår, att utskottet avstyrker de väckta motionerna om att styrelsens chef skulle erhålla ställning, ej såsom i propositionen i anslutning till nu rådande förhållande föreslagits av överdirektör, utan som generaldirektör med ett årsarvode av 19,000 kronor. Tvivelsutan har denne som chef för landets centrala och ledande organ inom vägväsendet en måttfull påläggande uppgift. Redan i propositionen har dock detta beaktats genom att hans årsarvode som överdirektör bestämts till 17,000 kronor eller till ett belopp, som är 2,000 kronor högre än den lön å 15,000 kronor, vilken för närvarande utgår å befattningen.

Med avseende å de framtida, allmänna kvalifikationerna för befattningen som styrelsens chef anser utskottet, i likhet med departementschefen, att även andra personer än tekniskt utbildade skola kunna ifrågakomma, varigenom man står friare att erhålla den, som med avseende å administrativ erfarenhet, auktoritet och praktisk-ekonomisk ledning kan befinnas vara den lämpligaste.»

Reservationer hade avgivits av, utom annan,

1) herrar *Nilsson* i Malmö, *Nilsson* i Gränebo, *Törnkvist* i Karlskrona, *Eriksson* i Stockholm, *Jeppsson*, *Andersson* i Höör och *Svensson* i Grönvik, vilka ansett, att av utskottets yttrande i stycket »Här framlagda förslag — — — ifrågavarande besiktningsmän» de två sista meningarna bort utgå;

2) herrar *Bagge*, *Nylander*, *Anderson* i Rostock och *Holmgren*, som ansett, att utskottets yttrande bort i fråga om chefens löneställning (stycket: »Av det redan anförda — — — å befattningen.») hava följande lydelse:

»Beträffande chefens löneställning föreslår utskottet dock en mindre jämkning i Kungl. Maj:ts förslag. I likhet med flertalet myndigheter, däribland statens organisationsnämnd och statskontoret, anser utskottet — i anslutning jämväl till väckta motioner — hans årsarvode böra bestämmas till 19,000 kronor, varmed också skulle följa generaldirektörs tjänsteställning.» samt förtyrkrat, att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, utom annat,

1:o) i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt de av herrar

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
ningsinstitut, som vi här i Sverige ha på vägtekni-
kens område, är tillkommet på initiativ och med ekonomiskt understöd av Kungl. automobilklubben, och så småningom har detta forskningsinstitut vunnit så stort erkännande i sin verksamhet, att det med åren kunnat få statsbidrag. Nu äntligen föreslås institutets inlemmande som en del av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller underställande under denna myndighet, och det blir sålunda enligt min mening inrangerat på sin rätta plats.

Även i ett annat fall vill jag peka på en ny teknisk uppgift, som enligt omorganisationsförslaget skall tilldelas väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Det gäller alla de frågor, som beröra vägtrafiken. Det är ju meningen, att en särskild vägtrafikinspektör skall syssla med dessa frågor. Jag behöver emellertid inte uppehålla mig vid dem här, då det möjligen torde bli anledning för mig att i ett annat sammanhang beröra denna sak.

Jag tror emellertid, att av vad som framhållits framgår med full klarhet, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens tekniska arbetsuppgifter ingalunda komma att minskas genom omorganisationen, utan tvärtom ökas. Vad beträffar den administrativa verksamhet, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har att utöva, är den väl i viss mån en andrahandsuppgift. Om jag skulle använda någon överdrift i mitt uttryckssätt, skulle jag kunna fråga: vad tjänar det till, att ett stort, statligt verk kontrollerar, granskar och reviderar kostnadsförslag och räkenskaper, om själva den vägtekniska grunden för denna styrelses verksamhet är felaktig eller undermålig? Jag tror, att just de sista årens utveckling på vägtekni-
kens område med full tydlighet har visat, att byggandet och underhållet av vägar är inte så mycket en administrativ uppgift som tvärtom en vetenskaplig, som man har att lösa, och att det inte längre går att bygga vägar bara efter de mest enkla principer, utan att vetenskapen måste komma till sin rätt även på detta område.

Från denna utgångspunkt framstår det som ett oeftergivligt villkor — så som jag ser saken — att chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall hava teknisk utbildning, så att han inte endast har att lita till vad föredragande byråchefer ha att anföra, utan även själv kan bilda sig en objektiv uppfattning i tekniska frågor.

Nu vet jag, att mot denna åskådning göres den invändningen, att det inte alls är nödvändigt, att en chef alltid är fackman på det område, där han skall verka. Man säger t. ex., att inom försvarsdepartementet har det ju sedan många år tillbaka praktiserats, att chefen har varit en civil man. Detta har gått mycket bra, anser man, och för den skull kan man även tänka sig något liknande även i det avseende det här gäller. Jag vill emellertid påpeka, att denna jämförelse haltar i mycket hög grad, ty även om chefen för försvarsdepartementet kan vara en civil man, så är det väl ingen, som tänker ifrågasätta, att chefen för generalstaben skulle vara annat än en väl skolad militär. Precis på samma sätt förhåller det sig på det område, det nu rör sig om. Det är naturligtvis ingen, som sätter i fråga, att chefen för kommunikationsdepartementet behöver vara ingenjör eller en person med teknisk utbildning, men man anser väl, att den tjänstegreuschef, som närmast har att svara för hela vägväsendet, skall vara en tekniskt utbildad person.

Det talas så mycket om att det för ett verks ledning är nyttigast, om man kan finna en »praktisk, för klokhets och kraft sig utmärkande chef», såsom den enda reservanten bland utredningsmännen har uttalat, eller, som det även från andra håll har sagts, att man i första hand borde fordra administrativ erfarenhet, ekonomisk skolning och allmän duglighet för den, som skall bli chef. Jag går så långt, att jag säger, att detta fordrar jag under alla omständigheter av den person, som skall bli chef för väg- och vattenbyggnads-

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.) styrelsen. Men därigenom utesluter jag inte kravet på att han skall hava teknisk utbildning. Under alla omständigheter är givetvis den person att föredraga, som — förutom det att han är tekniskt utbildad — även har så många som möjligt av dessa goda allmänna egenskaper, som jag här har angivit.

I allra närmaste sammanhang med frågan om chefs kvalifikationer står även frågan om den lön, som tänkes tillerkänd chefen. I detta avseende föreligger ju också en särskild reservation, som påyrkar, att lönen måtte ökas ifrån föreslagna 17,000 kronor till 19,000 kronor. Nu vet jag, att det gentemot detta kan sägas: »Inte är väl en skillnad på 2,000 kronor avgörande för huruvida man kan till chef förvärva en duktig karl eller inte.» Jag vill ingalunda säga, att så skulle vara förhållandet; men otvivelaktigt är, att genom en ökning av chefs lönen med 2,000 kronor vidgas kretsen av de personer, som kunna tänkas vara villiga att reflektera på en sådan krävande befattning. Man får inte bortse ifrån, att i det enskilda affärslivet — jag tänker t. ex. på alla de stora entreprenadfirmor, som syssla med vägbyggande och vägfrågor i allmänhet — torde chefslönerna ligga väsentligt högre än den lön, som här är föreslagen åt chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Ingalunda är det lönen i och för sig, som ger pondus åt personen, det vill jag icke påstå. Det vill jag redan i förväg säga ifrån, för den händelse någon skulle vilja lägga ett sådant uttalande i min mun. Men jag vill i stället framhålla, att man genom en ökning av lönen gör det något lättare för Kungl. Maj:t att på denna plats få en person, som har de egenskaper, som departementschefen och utredningsmännen ansett vara erforderliga för tjänsten.

Jag ber därför, herr talman, att beträffande punkten 1 få yrka bifall till den av herr Bagge m. fl. avgivna reservationen angående chefs löneställning och vidare till den av herr Olof Olsson m. fl. avgivna reservationen beträffande utskottets yttrande om kompetensvillkoren.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Det nu föreliggande, rätt omfattande förslaget till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har inom utskottet blivit ganska välvilligt behandlat. Det är på ett par punkter, som reservationer ha framförts, och den föregående ärade talaren har gjort sig till talesman för reservationer i två hänseenden; i ena fallet gäller det chefs kvalifikationer och i det andra hans lön.

Beträffande kvalifikationerna har Kungl. Maj:t föreslagit, att till överdirektör skulle kunna utses en person som, även om han icke har speciell teknisk utbildning, är i administrativt hänseende framstående. Därvidlag har Kungl. Maj:t kunnat stödja sig på uttalanden dels av en av de sakkunniga och dels av så kompetenta myndigheter just i detta fall som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och statens organisationsnämnd, och av enskilda korporationer ha även Svenska vägstyrelsernas förbund anslutit sig till samma tanke. Det är givet, att om en tekniskt utbildad person står till buds, som även har de administrativa kvalifikationer, bör han få företräde. Men genom bestämmelsen, att Kungl. Maj:t kan få gå utanför denna krets, har ju beretts tillfälle till större valfrihet och möjlighet att få platsen besatt med den dugligaste.

Den föregående ärade talaren kritiserade väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhet, så som den nu bedrivits. Såvitt jag känner, har verket ju dock haft tekniskt utbildad ledare, och om talarens kritik var riktig — vilket jag inte vill ingå på — skulle detta ju snarare vara ett skäl emot än för den ståndpunkt, han här har velat intaga. Han underströk också, att chefen skulle

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
vara en administrativ förmåga. Det är ju detta, som utskottsmajoriteten syftar till genom att instämma i vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Vidare föreslås, att chefen skall erhålla förordnande för vissa år och att lönen skall bestämmas till 17,000 kronor. Nu har motionsvis framkommit det yrkandet, att han skulle i stället för överdirektörs ställning få generaldirektörs med en lön av 19,000 kronor. De inom utskottet, som på detta område äro särskilt förfarna, ha kommit till den uppfattningen, att det icke föreligger någon fara i att bifalla vad Kungl. Maj:t i detta fall har föreslagit. Även om lönen bestämmes till 17,000 kronor, är det utsikt till att man skall kunna förvärva den person, som man önskar få, för att få platsen väl besatt. Då Kungl. Maj:t här efter noggrant övervägande kommit till att föreslå denna löneställning, kan jag icke se något skäl till att riksdagen i detta avseende behöver ställa sig på en annan ståndpunkt.

Det var i dessa två avseenden, som reservanterna hade andra yrkanden än utskottsmajoriteten. Den tredje punkten i reservationen skall jag i detta sammanhang icke taga upp till något bemötande, då jag tror, att den frågan ligger på ett sådant sätt, att den kommer under diskussion i annat sammanhang.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i den förevarande punkten.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman, mina herrar! Jag kan till alla delar instämma i vad den föregående ärade talaren anförte. Anledningen till att jag nu begärt ordet är närmast en reservation, antecknad på sid. 18, däri reservanterna yrka, att i ett stycke på sid. 5—6, den första delen av utskottets anförande, två meningar måtte utgå. Vi reservanter anse nämligen, att de principer, som där förfäktas, icke ha prövats av de förberedande institutionerna. Jag hoppas att utskottets ärade ledamöter och kanske främst förslagsställaren herr Nylander icke misstycka, att jag från utskottets sammanträde talar om, att förslaget framlades och antogs där i sista stund, utan att det tidigare varit prövat. Förslagets innebörd kan man ju alltid diskutera. Men herr Nylander uttalade flera gånger under debatten i statsutskottet vissa önskemål om att det borde finnas någon slags förman för automobilbesiktningsmännen. Det föreföll därför oss reservanter som, om man tänkte sig en sådan utvidgning av förslaget, detta borde ha prövats, innan det kom fram i plenum i statsutskottet. Vi kunde därför icke få någon annan mening om förslaget, än att det borde för tillfället avslås, så att utskottet icke här skulle binda sig för någonting, som kanske vid ett kommande tillfälle icke skulle kunna bifallas. Nu är det ju en gammal och känd och ibland fördelaktig taktik, att man försöker få en liten önskan i en motivering för att sedermera vid ett kommande tillfälle säga, att riksdagen förut har uttalat sig härför i princip. Men vi reservanter ha i detta fall icke velat göra en dylik utfästelse, som herr Nylander begärt. Skall det bli förman för automobilbesiktningsmännen och en byrå möjligen utväxa kring honom, så bör frågan härom beredas, prövas och framföras i vanlig ordning och inte i sista stund stickas in i en motivering.

Med detta ber jag, herr talman, att få för tillfället yrka bifall till utskottets förslag med utelämnande av de senaste två meningarna i det stycke, jag här anförte, som börjar med »här framlagda förslag» och slutar med »ifrågavarande besiktningsmän». Dessa båda meningar skulle enligt vår reservation helt utgå.

Herr förste vice talmannen: Jag har, herr talman, ett s. k. föregående på denna punkt, som gör att jag tycker det är rimligt, att jag säger ett par ord.

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)

Vi hade ju nämligen samma fråga uppe för fem eller sex år sedan, när det gällde medicinalstyrelsen, och den gången intog jag en viss och bestämd ståndpunkt. Det är ju på det viset, att det inte ligger något klander bakom kravet på att man skall kunna taga någon annan än en fackman som verkschef — något sådant har, såvitt jag vet, inte framkommit från något håll — utan man har uteslutande utgått från den synpunkten, att det skulle vara bra, som man säger, att ha möjlighet att kunna gå utanför fackmännens krets i fall av behov.

Jag är för min del litet undrande, huruvida man inte på denna punkt faller offer för språkets makt över tanken, ty det är naturligtvis inte bara detta, som herr Martin Svensson säger, att man vill ha en vidgad krets, som i och för sig spelar någon roll, ty det beror ju helt och hållet på vad det är för slags folk, man har att välja mellan inom den kretsen. Den utgångspunkt, som jag tycker är den enda riktiga och som den förste talaren i debatten på denna punkt snuddade vid, det är vad som är det ifrågavarande verkets speciella karaktär och vilka uppgifter det har. Det bör naturligtvis vara detta, som blir bestämmande för den krets, inom vilken man skall träffa sitt val. Och om vi tänka på det ämbetsverk, det här gäller, behöva vi ju titta bara på tabellen på sid. 3 här i utlåtandet för att genast vara på det klara med hur det förhåller sig på den punkten. Det är uppenbarligen här det tekniska, som är det karakteristiska och övervägande, utan vilket man i grund och botten inte kan reda sig.

Det är egentligen två större skäl, om jag så får säga, som skulle ligga bakom kravet på att man skall kunna ta en man utanför fackmännens krets. Man resonerar som så, att i ett stort verk är det inte bara det fackmannamässiga, som det gäller; det är så mycket annat. Det är de löpande ärendenas mångfald, det är kamerala saker, det är administrativa saker, och det är massor av sådana ting, som äro synnerligen viktiga och som inte få vanskötas utan som måste vårdas ordentligt. Och för de sakernas skull behövs det inga av de fackmannakunskaper, som för verket annars äro särskilt karakteristiska. Det behövs bara, att man har en bra och duktig karl, för att dessa ting skola bli väl skötta. Jag vill ju till detta säga, att man behöver väl inte alltid förutsätta, att fackmännen inte skola vara omdömesgilla karlar, men detta är ju endast en parentes.

Det andra stora skälet och det som väl överskyggar det första, det är det, att inom ett stort verk, som är inriktat på ett särskilt sätt, finns det överflöd på fackmannakunskaper. Ett sådant verk bokstavligen sväller över av fackmannakunskaper, en fackmannakunskap som grenar ut sig i specialiteter, där människorna långt ifrån äro överens utan där det kan vara rätt brokigt i fråga om de olika fackmannakunskapernas räckvidd o. s. v. Om nu chefen är en fackman, är han egentligen ingenting annat än en specialist, han också, när han är som bäst. I ett sådant fall är det mycket bättre, att man har en man, som har administrativ rutin, än att man har en fackmannaspecialist, som inte är någonting annat än detta. På den vägen har man kommit ganska långt, när man sökt plädера för en icke-fackmannachef. Man nämnde exempelvis inom utskottet, att det måtte väl vara mycket bättre, att man har en god administratör än att man har en dålig tekniker. Jag förstår inte riktigt ett sådan resonemang. Jag tycker man borde bromsa lite i sin iver, ty det är väl inte en dålig tekniker, som man går och letar efter, när man vill ha en chef för ett stort tekniskt verk.

Men för att ta ett exempel och komma till själva kärnan av saken, sådan jag ser den, går jag ut ifrån den skola, som jag känner bäst till — det är naturligtvis ett exempel i miniatyr, men i alla fall. Vi ha en chef för denna

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)

skola, som sysselsätter sig med mångahanda ting, för vilka det rakt inte kräves en skolman, men i alla de ting, som äro speciellt utmärkande för en skola, som äro skolans karaktistikum, där skulle en vanlig administrativ kraft inte vara till någon nytta; man skulle nästan kunna säga, att han snarare skulle vara till skada. Ty i just detta karaktistiska har en skolkarl en helt annan förståelse och en helt annan inriktning än en vanlig så kallad klok karl. Och när det gäller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, är det naturligtvis något liknande. Det är det tekniska, som är det väsentliga, som sätter färg på detta ämbetsverk. En tekniker måste redan såsom sådan ha ett kolossalt försprång framför varje annan. Det är ju nämligen på det sättet, att en tekniker måste ha större förståelse för allt det tekniska, som lyder under honom. Han måste kunna bättre följa ett tekniskt resonemang än andra; måste bättre kunna väga de råd som ges. Han har överhuvud taget någonting, som jag skulle vilja kalla för tekniska instinkter, som vägleda honom. I alla dessa avseenden är en administrativ kraft ingenting annat än en ren vit fläck. Det är ytterst bra med ett gott huvud. Ett gott huvud kan gå långt. Ett gott huvud kan bli en utmärkt kvacksalvare, men en läkare blir han inte utan kunskaper, och det är ju inte egentligen meningen, att man skall sätta kvacksalvare till chefer någonstans.

Jag har frågat mig: Vad är det egentligen för administrativa krafter, som man siktar på, när man talar om den där kraften utanför, som skall vara så bra att kunna ty till i vissa fall? Var har man de där administrativa krafterna? Jo, vi ha ju en tämligen stor erfarenhet, vi som följt med i det offentliga livet, var man får dem ifrån: man får dem ifrån ämbetsverken, och man får dem ifrån riksdagen. Det är förträffligt folk alltsammans, men då det gäller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, tror jag att mycket få av dem äro födda tekniker, och de ha vanligtvis heller aldrig sysselsatt sig med sådana ting. Vill man verkligen finna det område, inom vilket man har utsikt att få den bästa chefen i detta fall, då skall man gå till fackmännen, ty bland fackmännen kan man finna en god administratör, men bland administratörerna finner man säkerligen aldrig en god tekniker. Det är naturligtvis föreningen av dessa båda ting: den tekniska färdigheten och chefsmannaegenskaperna i övrigt, som ger den bästa chefen, och honom söker man därför säkrast inom fackmännens krets.

Jag blev i hög grad förvånad, när jag i statsutskottet fick sitta och höra på den diskussion, som där fördes, och hur man i denna taxerade fackkunskapen överhuvud taget. Fackkunskap, ja, det var visserligen väldigt bra, naturligtvis, men det var »de kloka huvudena», som egentligen voro det väsentliga.

Vi bygga anstalt på anstalt för att utbilda fackkunnigt folk. Vi utrusta dessa anstalter på bästa sätt. Vi skaffa dem de bästa lärare. Vi offra överhuvud mycket pengar på att få fackkunnigt folk. Men när det vid något tillfälle gäller att diskutera, vem som skall vara chef för ett ämbetsverk, som är fackmannamässigt inriktat, då sticker alltid »den kloka mannen» fram, den, om vilken jag inte vet var han utbildas och som jag i grund och botten inte alltför ofta träffar. Men den där oerhört kloke karlen, han sticker i alla fall fram, så fort det gäller en verkschefsbefattning. Jag vet för all del precis, vem den där kloke karlen är, som det syftas på i det resonemang, som föres. Det är en statssekreterare, ett före detta statsråd eller också någon gentleman, som har strävat sig bra fram på den politiska vädjobanan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, vid vilken mitt namn står först.

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)

Herr statsrådet **Leo**: Herr talman! Det förefaller mig som om man i denna diskussion och alldeles särskilt från herr förste vice talmannens sida har blåst upp denna detaljfråga till alldeles för stora dimensioner. Det är väl ingen, som har någon annan uppfattning än att det är önskvärt, att man som chef för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen alltid kan få se en högt kvalificerad tekniker. Det är önskvärt, att man som chef för detta verk kan få denna idealfigur, som herr förste vice talmannen karakteriserade så, att han bör vara en utmärkt administratör med stor teknisk kunnighet och erfarenhet. Det är alldeles klart att uti alla de fall, där man kan förvärva en sådan person, man heller inte skall tveka att göra det, och det är överhuvud taget klart, att man alltid bör eftersträva att få såsom chef för ett verk som detta liksom för varje annat mera fackbetonat verk en på det speciella området kunnig och utbildad man — för såvitt han i övrigt besitter de egenskaper, som erfordras för att uppehålla chefsbefattningen för ett verk. Men det är denna sistnämnda kvalifikation som måste bli den avgörande. Nu finns ju tyvärr ingenting, som garanterar, att man alltid, då det gäller besättandet av en chefsbefattning som denna, har till sitt förfogande en man, som både är tekniskt kunnig och besitter de erforderliga ledareegenskaperna. Och skulle man därför stå i valet mellan en man, som är god tekniker men dålig ledare, och en, som icke är tekniker men besitter goda chefsegenskaper, skulle jag för min del — det får jag säga öppet och ärligt — icke tveka att välja icke-teknikern, ty viktigare än att sitta inne med tillräckliga tekniska fakkunskaper är det för en man, som skall stå i spetsen för ett statligt verk, att besitta de nödiga ledareegenskaperna, så att han kan hålla verket uppe och se till att det väl fyller sina uppgifter.

Det är redan påpekat, att den förste talaren i denna debatt, herr Nylander, yttrade någonting om att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke har under de senaste åren fyllt sin uppgift på det sätt, som man enligt hans och mångas mening helst skulle ha sett att den hade gjort, och jag säger liksom herr Svensson i Kompersmåla: är detta uttalande riktigt, så utgör det det starkaste argumentet mot att Kungl. Maj:t skall vid utnämmande till befattningar av denna art alltid vara bunden vid tekniker, ty under denna tid, som verket enligt herr Nylanders mening icke skulle fullt ut skött sin uppgift, har det stått tekniker i ledningen för verket.

Jag tror, som redan nämnts, att denna fråga icke är av så stor betydelse, men jag anser det skulle vara mycket oklokt att, om det skulle visa sig nödvändigt vid något tillfälle att gå utom fackmännens krets för att till chef för detta ämbetsverk få den man, som därtill är mest kvalificerad, förhindra detta genom att binda Kungl. Maj:t vid en trängre krets av kandidater.

Jag vill också säga, att herr förste vice talmannens anförande tycktes mig peka i den riktningen, att man *överhuvud taget* borde i de statliga verken som chefer sätta in endast personer med speciell utbildning på respektive områden, men om nu herr förste vice talmannen har den uppfattningen, så har den som bekant icke slagit igenom utan att vi dess bättre ha möjlighet att till chefer för våra statliga affärsverk utse den som befinnes mest lämplig, även om han icke är fackutbildad, och jag skulle tro, att om man skulle gå igenom raden av cheferna för våra statliga verk under gångna tider, så skulle man finna, att de bäst kvalificerade av dem, de som med största heder skilt sig ifrån uppdraget, icke sällan äro att söka bland dem som icke varit tekniker.

Jag upprepar, herr talman, att jag tror det skulle vara till skada för hela saken och för den strävan, som jag antar att vi alla dela, att försöka höja upp väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och hålla den kvar på en hög nivå även i fortsättningen, om man skulle inskränka regeringens befogenhet att i fram-

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
tiden, om så befinnes nödigt, gå utanför de rena teknikernas krets för att utse chef.

Herr Nylander: Herr talman! Jag har blivit uppkallad av ett yttrande, som gjordes först av herr Svensson i Kompersmåla och senare av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet med anledning av vad jag yttrade angående de förväntningar, som man här i landet haft anledning att ställa på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att dessa förväntningar enligt mångas uppfattning icke infriats och att ledningen på det vägtekniska området glidit väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ur händerna. Jag har med anledning av dessa förhållanden ytterligare velat betona vikten av att de tekniska synpunkterna och de tekniska fordringar, som måste ställas på chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, icke eftersättas, medan jag däremot icke kan finna annat än att de båda föregående talarna gjort en fullständig kullerbytta, då de av detta förhållande, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke intager en sådan ledande ställning, vilja draga den slutsatsen, att därför att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i tekniskt avseende icke fyller måttet, så bort med tekniken och låt oss få någonting annat. Detta kan väl icke vara riktigt. Det är väl att ställa saken helt och hållet på huvudet. Jag är gärna med herr statsrådet om att höja väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och att ge styrelsen den ledande ställning som behövs för hela vårt vidlyftiga vägväsende, som i alla fall omsätter en summa på 120 miljoner kronor om året, om jag minns rätt. Det behövs en person med ledaregenskaper och ekonomiskt sinne, men det behövs också en person, som kan behärska det rent tekniska, då det gäller ett verk, som i huvudsak har med tekniska frågor att göra. Denna synpunkt kan jag för min del inte frångå.

Beträffande vad herr Johan Nilsson framhållit, är det ju alldeles riktigt, att det tillägg, varom hans reservation rör sig, framkom under behandlingen i statsutskottets plenum, men, herr Nilsson, jag vet inte att det finns något förbud för en ledamot i statsutskottet att i dess plenum hemställa om ändringar i ett förslag, som kommit från en avdelning. Om man skulle driva en sådan sats, har väl herr Nilsson själv många gånger syndat emot den. Jag kan för min del icke annat än beklaga, att statsutskottet vid det tillfälle, då detta ärende behandlades, hade mycket knappt om tid på grund av att ett annat sammanträde väntade strax efteråt.

Vad jag velat ge uttryck åt är ju något som har den allra största betydelse här i landet för att åstadkomma enhetlighet och likformighet i det arbete, som utföres av bilbesiktningsmännen. Det är ju så, att det är mellan 90 och 100 bilbesiktningsmän, som arbeta här i landet med besiktning av motorfordon, såväl nya som gamla, vilka till trafiksäkerhetens befrämjande undersökas, för prövning av körkort m. m. Alla dessa besiktningsmän ha för närvarande icke någon gemensam myndighet, som övervakar eller leder deras arbete. Motorfordonsförordningen har två olika anvisningar att ge, när det gäller någon tolkning. Den ena är, att Kungl. Maj:t skall utfärda närmare bestämmelser, d. v. s. frågan måste gå till och avgöras i konselj, den andra möjligheten är, att det i vissa frågor överlämnas till respektive länsstyrelser att utfärda närmare bestämmelser i en hel del detaljer, särskilt då det gäller den yrkesmässiga trafiken. Just denna senare uppdelning av ansvaret och ledningen för bilbesiktningsväsendet på tjugufyra olika chefer — länsstyrelserna — har gjort, att vi här i landet ha i de olika länen en brokig provkarta på olika bestämmelser för såväl lastbilar och omnibusar som personbilar, allt gällande för yrkesmässig trafik, olika bestämmelser för kreaturstransport o. s. v. Jag skulle kunna räkna upp en hel rad av sådana förhållanden, t. ex. där en omnibus, som

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
godkänts i det ena länet, kasseras i länet bredvid och återigen godkännes i ett tredje län o. s. v. Det är väl ett önskemål, att vi skola få slut på sådana förhållanden, och såsom gammal bilbesiktningsman har jag i många år haft intresse för att bilbesiktningsmännen verkligen skola få en chef. Det kanske låter lustigt, om en person själv önskar att få en myndighet över sig, men jag är fullt på det klara med att en sådan erfordras. Departementschefen har ju själv pekat på att det skulle vara av värde för automobilbesiktningsmännens arbete att denna vägtrafikinspektör funnes. Han har ju vissa angelägenheter att ombestyras, men han har icke meddelats någon befogenhet att lämna verkliga förhållningsorder till besiktningsmännen, utan hans befattning med besiktningsmännens verksamhet skulle gå ut på att »lämna anvisningar och besvara förfrågningar». Jag menar att detta är väl vagt. Då jag i statsutskottet framställde detta spörsmål, fick jag bevis på förståelse från flertalet av utskottets ledamöter, vilka i likhet med mig ansågo, att det skulle vara lyckligt, om väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med hjälp av den utredning, som företages av vägbyrå, skall kunna verkligen lämna inte endast anvisningar, utan sådana direktiv att en bilbesiktningsman måste följa desamma.

Jag tror också, att det skulle vara synnerligen lyckligt för varje sittande regering att kunna ha väg- och vattenbyggnadsstyrelsen såsom den myndighet, som kan utfärda en hel del bestämmelser, och jag vill i det hänseendet peka på ett förhållande, som inträffade för några år sedan. Det står i motorfordonsförordningen noga bestämt, hur en bil skall vara beskaffad, bl. a., att den skall ha två av varandra oberoende och fullt tillförlitliga bromssystem. Det inträffade vid ett tillfälle, att det till landet importerades en bil, tillverkad av en av världens största bilfabrikanter. Bilen visade sig emellertid icke formellt fylla nyssnämnda bestämmelser, närmast beroende på att man i utlandet icke har motsvarande bestämmelse. Det var ett speciellt svenskt förhållande, som gjorde, att denna bil inte kunde godkännas. Vad fick då göras? Jo, denna detaljfråga, som man måste säga är en ganska mindervärdig fråga, måste efter utredning passera alla instanser och till slut föredragas och avgöras i konselj, innan det blev möjligt för denne bilhandlare att sälja ifrågavarande biltyp här i Sverige. Jag vill peka på detta såsom ett exempel på hur krångligt det kan bli, om icke Kungl. Maj:t själv har någon myndighet, som i sådana fall kan utfärda vissa bestämmelser med gällande kraft.

Jag tror därför, att det ur den synpunkten, att man här skulle få fram enhetlighet och likformighet i bilbesiktningsväsendet, skulle vara av mycket stor betydelse, att utskottets ifrågavarande uttalande får stå kvar i motiveringen, och jag ber därför, att på den punkten få yrka bifall till vad utskottet uttalat.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Om jag blandar mig i denna diskussion och något förlänger debatten, så gör jag det därför, att jag i de tre eller fyra kommittéer, som under åren sedan 1925 varit tillsatta för att syssla med väg- och vattenbyggnadsväsendets omorganisation, varit medlem av dessa kommittéer och dessutom i statsutskottet tidigare deltagit i behandlingen av där förekommande dylika frågor. Till grund för det ifrågavarande förslaget ligger också ett kommittébetänkande, i vilket jag på åtskilliga viktiga punkter anmält reservation. Jag har den tillfredsställelsen att se, att Kungl. Maj:t på alla punkter, där jag reserverat mig i kommittén, har gått på den linje, som jag reservationsvis framfört, vilken linje också statsutskottet följt i sitt utlåtande.

På den punkt, varom tvisten nu närmast rör sig, nämligen rörande chefens för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ställning, har jag reservationsvis inom

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
kommittén ifrågasatt, om man inte därvidlag borde släppa på banden och bereda Kungl. Maj:t möjlighet att gå utanför kretsen av de tekniskt utbildade för att finna en chef, eller, som jag då uttryckte mig, en för klokhet och kraft sig utmärkande chef.

Herr förste vice talmannen överdrev betydligt, när han i sitt anförande pekade på det rent tekniska. Det finns andra uppgifter för en chef i ett sådant verk än de rent tekniska, ty ordnandet av vägväsendet och vad som därmed sammanhänger äro problem även av administrativ innebörd, och därför bör icke ovillkorligen tyngdpunkten läggas på det rent tekniska.

Det arbetas för närvarande i en kommitté rörande spörsmålet om konkurrensförhållandet mellan järnvägar, bilar och sjöfart. Jag skall emellertid nu inte yttra något om vad denna kommitté kan komma att föreslå, men det synes mig, som om man inte kan gå förbi spörsmålet att även på detta område söka få till stånd något centralt organ, som har ledningen av vissa hithörande frågor, taxesättningar o. s. v., i många fall rent administrativa och ekonomiska spörsmål av mycket betydande räckvidd. Huruvida detta skall bli väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller ett centralt statligt organ, kan inte nu sägas, men jag skulle för min personliga del vilja säga, att jag närmast lutar åt tanken på att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utbyggdes med någon byrå för denna uppgift. Det kan också framkomma andra frågor av sådan innebörd att det kan finnas fullgiltiga skäl att inte så hårt hålla på den tekniska utbildningen såsom kvalifikation för befattningen som styrelsens chef.

Den debatt, som i dag föres, är precis ett återuppreparande av de skäl och mot-skäl, som anfördes år 1926 eller 1927, då det gällde omorganisering av medicinalstyrelsen. Jag tillhörde då statsutskottet, och jag gick även den gången på den linjen att medicinalstyrelsens chef icke ovillkorligen behövde vara vetenskapligt utbildad, utan att Kungl. Maj:t borde ha en viss frihet även när det gällde utseendet av medicinalstyrelsens chef. Den meningen segrade då i riksdagen, och det verket torde väl vara i lika stort behov av vetenskapligt och tekniskt utbildad chef som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är. Men jag tror, att det var till nytta den gången, att man gav Kungl. Maj:t ifrågasättande fullmakt, även om denna sedermera icke har blivit begagnad på annat sätt än att en läkare alltjämt är chef för medicinalstyrelsen. Jag kan hänvisa till ett annat verk, nämligen lantmäteristyrelsen, vilket också i många avseenden är ett tekniskt betonat verk, och jag kan vitsorda att, då det verket för några år sedan leddes av en icke tekniskt utbildad chef, det verket utvecklades synnerligen framgångsrikt och förmånligt.

När herr Nylander yttrade: »Att bygga vägar är ingen administrativ uppgift utan mera en vetenskaplig sådan», undrar jag, om icke herr Nylander förbisåg det förhållandet, att våra länsstyrelser runt om i landet ju i utomordentligt hög grad äro sysselsatta just med denna, som han kallar, vetenskapliga uppgift. Vägplaners och brobyggnadsplaners uppgörande och granskning sker visserligen av tekniskt utbildade vägingenjörer, men fastställandet och beslutandet sker i länsstyrelsen, i den utsträckning som ärendet icke går till Kungl. Maj:t. Redan där förekommer det således en administrativ handläggning i betydande utsträckning. I väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finns det ju på de olika byråerna all den tekniska sakkunskap, som erfordras, så att det uppstår icke någon brist på teknisk sakkunskap, därest detta förslag skulle bifallas. Det är inte heller meningen att ålägga Kungl. Maj:t någon skyldighet att taga någon, som icke är tekniskt utbildad, till chef, men jag håller före, att det i vissa situationer kan vara till fördel att Kungl. Maj:t äger frihet därvidlag. Herr förste vice talmannen hänvisar även till att det kan tänkas bli en sådan person utsedd till chef som på politikens arbetsfält har tjänat sina

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
sporrar, och detta skulle man motverka genom att bifalla reservationen. Ja, precis som om det inte bland de tekniskt utbildade skulle finnas politiker av olika åskådning! Det argumentet tror jag inte längre är hållbart. Men däremot kan man anföra, att det inom en kår av tekniskt utbildade ju kan uppstå en viss kåranda, som kan vara lycklig, bra och önskvärd ur många synpunkter men som, om den går för långt och det i toppen inte finns någon, som står fullt obunden över det hela, kanske kan vara till skada. Jag kan i detta avseende naturligen icke rikta några beskyllningar, utan talar mera allmänt.

Jag håller före, att statsutskottet, som yttrar, att det anser, att Kungl. Maj:t bör här ställas »friare att erhålla den, som med avseende å administrativ erfarenhet, auktoritet och praktisk-ekonomisk ledning kan befinnas vara den lämpligaste», står på en riktig ståndpunkt, och jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Lindblad: Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort sedan diskussionen om denna fråga pågått så länge. Såväl på avdelningen som inom statsutskottet tillhörde jag dem, som förfäktade den mening, som herr förste vice talmannen här framfört, att ifrågavarande chef borde vara tekniker, men jag kunde ju inte bortse ifrån att det fanns skäl även på den andra sidan. Jag fann därför icke anledning att reservera mig för den ståndpunkt, som jag intog, och detta i all synnerhet som den uppfattning, som utskottet här framför, redan knäsatts av riksdagen vid dess ställningstagande, då det gällde medicinalstyrelsens omorganisation. Det är klart, som herr statsrådet också uttalade, att därest det finns en tekniker, som äger nödiga kvalifikationer såsom ledare för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, det då blir en tekniker utsedd. Men man har ju velat lämna möjlighet öppen för Kungl. Maj:t att i svåra fall, då det icke vore möjligt att få fram någon lämplig person ur teknikernas krets, kunna välja annan person såsom chef för verket. Jag förmodar, att vi även nu få ingå på frågan om chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall ha ställning såsom överdirektör eller generaldirektör, på vilken punkt det också finns reservation. Jag vill då redan nu nämna, att jag i det fallet ställt mig på statsutskottets ståndpunkt, därför att jag anser, att man icke från början skall göra ett verk större än behövt är. Om det visar sig nödvändigt att vidtaga en utvidgning, är det bättre att låta denna utvidgning försiggå nedifrån och uppåt i stället för att man kanske skulle bli tvungen att gå uppifrån och nedåt. Det har, tror jag, många gånger varit en svaghet, då man byggt upp nya ämbetsverk och nya organisationer, att man från början gjort verket för stort och sedan icke haft möjlighet till inskränkning svarande mot vad som varit behövt för verket i fråga. Därför har jag, som sagt, i denna fråga ställt mig på statsutskottets ståndpunkt, och jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Erfarenheterna hava visat, att cheferna för våra affärsdrivande verk inte alltid behöva vara fackmän för att verken skola få en skicklig chef och en god ledning. Herr J. B. Johansson nämnde exempel därpå för en stund sedan, och man skulle från längre tillbaka i tiden kunna peka på även andra exempel i det avseendet. Sålunda hade vi för några år sedan såsom chef för generalpoststyrelsen en person, som, vill jag minnas, visst inte hade teknisk utbildning — han var till och med, herr förste vice talman, skolman — men han visade sig sedan såsom generalpostdirektör vara en skicklig chef och organisatör på den platsen. Jag har till och med hört sägas, att han var en av de skickligaste chefer för postverket, som vi någonsin haft. Och när vi för några år sedan beslöt att icke sätta någon

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
gräns för Kungl. Maj:ts befogenhet att utnämna chef för medicinalstyrelsen, visade det sig ju sedan, att Kungl. Maj:t likväl tog en läkare, en på det området speciellt kunnig man till chef för platsen. Kungl. Maj:t valde därvid säkerligen den, som ansågs för uppgiften bäst skickad.

När jag i statsutskottet stannat för majoritetens ståndpunkt, har det skett, därför att jag icke velat binda Kungl. Maj:t, utan velat vara med om att lämna Kungl. Maj:t största möjliga frihet att till chef för ifrågavarande verk utse den för uppgiften bäst skickade personen. I allmänhet bör naturligtvis en speciellt tekniskt utbildad person hava de bästa förutsättningarna därtill, och jag behöver inte understryka detta, sedan herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet så sakligt utvecklat skälen i det avseendet.

Jag vill likväl säga herr förste vice talmannen, att det icke alltid är de sårskilda begåvningarna, eller de s. k. goda huvudena, som ensamt för sig borga för att bland dessa finna en god chef, utan det är icke minst det sunda förnuftet, som man har behov av bland kvalifikationerna för ifrågavarande befattnings, och även om det finns en aldrig så speciellt sakkunnigt utbildad chef på platsen, är det därmed inte säkert, att denne i sig förenar de andra egenskaper, som på den posten äro nödvändiga. Det är därför som vi i utskottets majoriteten för vår del önska ge Kungl. Maj:t frihet att välja den för uppgiften lämpligaste personen.

Utskottsmajoriteten har vidare stannat vid att föreslå, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens chef skall erhålla ställning såsom överdirektör med ett årsarvode av 17,000 kronor, och vi anse att detta ungefär motsvarar den ställning, som åtminstone majoriteten inom utskottet önskar att verket skall få. Det föreslagna beloppet innebär en ökning med 2,000 kronor mot vad som för närvarande utgår som lön å befattningen, och jag tror, att detta är en lämplig löneplacering, tills man fått ytterligare erfarenhet i det hänseendet. Skulle sedan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen komma att utvecklas, får man ju sedermera taga upp frågan, vilken ställning den bör få i framtiden, men för närvarande tror jag att det är en lämplig organisation som nu föreslås. Jag ansluter mig alltså beträffande nyssnämnda punkter till utskottsförslaget, vilket jag inom utskottet biträtt.

Jag har dock tillsammans med herr Johan Nilsson i Malmö jämte ytterligare några ledamöter anfört reservation på en annan punkt och detta på de skäl som herr Nilsson i Malmö anfört, nämligen beträffande de av honom omnämnda båda meningarna på sid. 6 i utskottets utlåtande, vilka kommo till helt apropå i sista minuten, när vi inom utskottet hade att genom röstning besluta i saken. De kommo till på ett yrkande av herr Nylander. Och de se visserligen ganska oskyldiga ut, men vi hava ej full kännedom om, vad de kunna komma att innebära, och det hade därför varit önskvärt att man hade fått företaga ytterligare omprövning innan man gick att även fastslå ett sådant uttalande som det som innefattas i desamma. De innehålla ju ett uttalande om att »genom omorganisationen öppnas möjlighet för tillkomsten av ett centralt organ för behandling av vägtrafikfrågorna, särskilt vad beträffar automobilbesiktningsmännens arbete. Det synes utskottet lämpligt, att styrelsen erhåller vidgad befogenhet att utfärda bestämmelser för och att i övrigt övervaka ifrågavarande besiktningsmän.» Man vet, som sagt, icke vad detta uttalande kan komma att leda till eller vilka bestämmelser som komma att utfärdas i anledning härav. Det torde därför vara lämpligare att för närvarande utesluta ifrågavarande två meningar ur utskottets motivering. Skulle det senare befinnas önskvärt att införa bestämmelser i överensstämmelse med det nämnda tillägget bör det kunna göras vid en kommande riksdag, sedan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fått pröva frågan. Det torde icke vara lämpligt

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
att nu godtaga detta uttalande så som det är tillkommet, och jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med uteslutande ur motiveringen av nyssnämnda två meningar.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! När jag ånyo begärde ordet, skedde det egentligen för att säga ett par ord till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, men sedan dess ha två talare alldeles särskilt riktat sig emot mig, och det vore kanske inte riktigt artigt, om jag inte sade någonting till var och en av dem.

Vad herr J. B. Johanssons yttrande beträffar har jag egentligen ingen anledning att gå in i något svaromål beträffande det, därför att jag redan på förhand i mitt första anförande har svarat därpå. Jag kan bara till vad jag då sade lägga en beaktelse. Jag visste inte, att herr J. B. Johansson stod så höljd av segerpalmer som han verkligen tycks göra, om jag får döma av hans eget yttrande. Allt vad han har velat har Kungl. Maj:t tagit upp, och det måtte vara en skön känsla att kunna säga att man har det på det sättet.

Vad herr andre vice talmannen beträffar måste jag säga, att det är farligt lätt att tala om människor, när man endast berömmar dem. I annat fall är det rätt så svårt; jag uteslöt därför också att yttra mig om folk, som till namnen äro kända. Men då herr andre vice talmannen reducerar sina pretentioner på de kvalifikationer man bör fordra hos en chef dithän, att han säger, att vad man alldeles särskilt bör taga hänsyn till därvidlag är det sunda förnuftet, så hoppas jag, att vi inte ha någon tekniker, som saknar detta sunda förnuft och att således vilken som helst skulle kunna komma i fråga till chef.

Men vad jag egentligen vill säga är följande: Man kan inte taga fram väg- och vattenbyggnadsstyrelsen såsom ett exempel — det skulle enligt statsrådets mening vara ett dåligt betyg åt teknikerna, eftersom det varit en tekniker, som stått i spetsen för styrelsen under den tid då denna fått det dåliga betyg som herr Nylander gav den. Nu är det visserligen inte därmed sagt, att herr Nylanders betyg åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är det absolut riktiga, men om ett ämbetsverk ligger under omorganisation är efter år så att det aldrig blir klart, och om de olika tjänstemännen skola tillsättas på förordnande år efter år, kan man väl inte säga, att detta ämbetsverk befinner sig i det tillstånd, att man egentligen kan begära så särskilt mycket av det; ur den synpunkten är det naturligtvis en ren välsignelse, att vi nu kommit i normala förhållanden.

Jag tror för övrigt, att det uttalades ett felaktigt omdöme om mig, då departementschefen sade, att jag hade blåst upp den här saken. Det kan hända, att jag använde mera luft än vad som var absolut nödvändigt, men om jag skulle vilja »blåsa upp» någonting, skulle det vara en reaktion emot den tendens, som mer och mer gör sig gällande och som jag under min mer än tjugouåriga riksdagsmannabana har lagt märke till växa och växa, nämligen den att man på vissa platser placerar folk, som inte ha någon utbildning för platsen i fråga och inte heller ha någon erfarenhet för den. Det är emot denna tendens, som jag skulle vilja blåsa upp en verklig reaktion.

Herr Forssell: Herr talman! Den gamla tekniska traditionen inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen berördes av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet. Detta uppkallar mig, därför att han därav drog den slutsatsen att man hade provat möjligheten att ha en teknisk chef i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och att resultatet varit dåligt. Det förhållandet skulle således tyda på att man här borde gå på utskottets linje och säga, att man i första hand borde undersöka, om man inte till chef för väg- och vatten-

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
byggnadsstyrelsen kunde få en man med stor duglighet i allmänhet, med sunt förnuft o. s. v. och först i andra hand tänka på om det var en tekniker eller icke.

Jag vågar påstå, att premisserna härvidlag äro mycket orättvisa emot synpunkten av teknisk kunskap bland kvalifikationerna för ifrågavarande befattning, därför att situationen har i långa tider varit säregen inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Chefen för styrelsen har nämligen rekryterats från distriktstjänstemännen, och det har varit så, att distriktstjänstemännen ha haft ytterligt lukrativa befattningar. De ha på det tekniska området haft en monopolställning, var och en inom sitt distrikt här i landet, och de ha varit de ibland ingenjörerna i vårt land, som tjänat mest pengar, åtminstone de bland dem, som hava visat sig duga något till. Det har gjorts, att när den situationen har kommit, att ny chef skulle utses för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, har det under den gamla tiden nästan alltid varit omöjligt att få någon av de verkligt duktiga karlarna att taga emot befattningen och således komma hit och slå sig ned med en relativt obetydlig lön jämförd med inkomsten han hade inom sitt distrikt. Det har sålunda nästan alltid blivit nej från de herrar, som man velat ha bland distriktsingenjörerna. Alltså, från dessa med »sunt förnuft» och talanger utrustade har man som regel fått nej, och man har fått nöja sig med att taga dem, som godhetsfullt velat överge sina befattningar och komma hit. Detta har medfört — det lönar sig inte att förneka — att det många gånger blivit en ganska låg standard, men observera, att situationen nu är en helt annan! Nu är det inte längre så, att karriären inom den organisation, som det här är fråga om, sker på samma sätt, som den skedde på den tiden. Nu är det nämligen ett avancemang från den sysselsättning, som de ha inom verket å olika befattningar, att komma hit och få aningen de lägre befattningarna, t. ex. en byråchefsbefattning eller också chefsbefattningen. Därför kommer också situationen att bli en helt annan nu.

Det är ännu en omständighet, som man har att räkna med, när det gäller ett urval bland de tekniskt skolade personer, som här kunna komma i fråga, och det är den omständigheten, att den gamla mycket sorgliga sammankopplingen med väg- och vattenbyggnadskåren är slut. Förut måste med nödvändighet chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vara överste i kåren. Det förhöll sig alltså på det sättet, att även om man skulle gå utanför distrikts-tjänstemännens krets, var man i alla fall låst vid väg- och vattenbyggnadskåren och kunde inte taga utomstående personer. Åtminstone ville man högst ogärna göra det. Nu har man däremot möjlighet att välja inom en mycket större krets av teknici, och det vore ganska märkvärdigt, om man inte inom denna stora krets av teknici skulle, om man ville, kunna få en man med talang för att uppfylla denna chefspost.

Jag tror därför, att det i ganska hög grad är omotiverat att betrakta detta problem precis som om det skulle vara någon alldeles särskild svårighet att bland teknici få fram ett chefsämne, och det förefaller mig nästan, som om det här vore samma läge som i befordringsärenden av annat slag, d. v. s. där vid lika skicklighet hänsyn bör tagas till ålder i tjänst. Det är nästan undantagslöst så, att om det finns någon möjlighet att drilla fram åldern som rättesnöre att gå efter, så görs det. En svag person, som söker en befattning, trissas upp till någon slags likvärdighet med en skicklig person bara därför att den svage har högre ålder, och så är den saken klar. Jag är rädd för att om det här blir fråga om att välja mellan en tekniker och en annan person, kommer det att gå så till, att det s. k. sunda förnuftet drillas upp för icke-teknikern på samma sätt som åldern i andra befordringsmål, och på så sätt kan man driva det praktiskt taget vart man vill. I nu föreliggande situation,

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
när det finns en mycket stor kär av teknici att välja ibland, är det ingen olägenhet att sätta upp det kravet, att chefen skall vara tekniker och detta framförallt när det är ett tekniskt ämbetsverk, där teknisk erfarenhet och sakkunskap spela en så dominerande roll.

Jag vill här göra en invändning gentemot vad som sagts om andra verk, bland annat lantmäteristyrelsen, att de inte haft teknici som chefer. Jo, det har just varit teknici därför att lantmäteristyrelsens arbete är i så synnerlig hög grad juridiskt. Det är inte kartläggningen, som är den betydelsefulla punkten i lantmäteristyrelsens arbete, utan det är i stället juridiska och i viss mån jordbrukstekniska frågor. Det har därför varit jurister och nu på slutet en lantmätare, som varit chefer för detta verk. Lantmäteristyrelsen är ett exempel på ett verk, där det alltid varit en »tekniker» som chef, och jag är alldeles övertygad om att det skulle för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vara av stor betydelse just nu, när de gamla traditionerna skola brytas, att ha en man, som kan taga hand om verket och med kraft och energi driva fram den nya tidens krav, och det måste vara en tekniker, ty han kan eljest aldrig få auktoritet att verkligen taga hand om just de olägenheter, som eventuellt leva kvar och som herr statsrådet här berörde.

Jag är därför övertygad om att det är betydelsefullt, att vi gå på reservationen och föreskriva, att det bör vara en tekniker som chef för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Herr Nylander: Det var herr J. B. Johansson, som uppkallade mig. Först och främst talade han om att han deltog i den pågående trafikutredningen, som rörde sig med mycket stora ekonomiska spörsmål och att man väntade som resultat av detta, att det skulle kunna bli antingen ett centralt verk eller, som han själv trodde, en ny byrå i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Detta skulle således vara motiveringen för att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inte skulle ha en teknisk chef. Nog är det väl att söka i fjärran efter argument, om man skall börja konstruera fram uppgifter, som nu inte finnas för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som motivering för att chefen inte nödvändigtvis skall hava teknisk utbildning. Beträffande hans uttalande om lantmäteristyrelsen är jag förekommen av herr Forssell och skall därför inte beröra den frågan.

Vidare rörde emellertid herr J. B. Johansson vid mitt uttalande om att vägbyggandet tidigare har varit en administrativ fråga, men att det nu är vetenskapen, som har trängt fram på vägteknikens område och bör vara den förhärskande synpunkten. Jag vidhåller detta och vill påpeka, att herr J. B. Johansson liksom riksdagen i övrigt har varit med om att erkänna denna sak, då det för några år sedan till länsstyrelsernas förfogande ställdes vägingenjörer i de olika länen. Genom att riksdagen har fattat beslut i den riktningen och just framhållit de synpunkter som riktiga, vilka jag här givit uttryck åt, ha alltså de herrar, som nu vilja underkänna den tekniska utbildningen som den avgörande, så att säga slagit sig själva.

Beträffande vad herr andre vice talmannen framhöll, är det kanske tråkigt att höra talas om, att en person skall ha »synt förnuft». Det hoppas vi ju, att alla människor, som verka och arbeta, skola ha, och jag skulle vilja säga, att om en person saknar sunt förnuft, kan han väl inte gärna taga någon ingenjörsexamen, och skulle han möjligen ha tagit denna examen, men sakna sunt förnuft, är jag den förste att erkänna, att han är synnerligen olämplig till någon slags anställning i statstjänst och allra minst lämplig till något chefsskap.

Jag tror emellertid inte, att vi skola behöva komma till sådana ytterligheter att vi, såsom det här talats om, skola behöva välja mellan en dålig ledare och

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
en god tekniker och tvärtom. Problemställningen blir säkerligen icke denna, ty vi ha i teknikernas krets tillräckliga möjligheter att välja lämpliga personer.

Jag vill också påpeka, att det i reservanternas uttalande icke heller kategoriskt är sagt ifrån, att chefen ovillkorligen *skall* vara en tekniker. Vi ha uttryckt saken så att han *bör* vara tekniskt utbildad. Jag vill påstå att reservanterna här givit uttryck för samma mening som statsrådet förfäktat och som även kommit fram från andra håll, att i den mån man har en tekniskt utbildad person, som i övrigt är lämplig, skall han givetvis väljas. Men reservanterna ha enligt min åsikt sagt ifrån detta på ett klarare och tydligare sätt, när de uttalat, att chefen *bör* vara tekniskt utbildad. Men det står som sagt icke något kategoriskt *skall*. Jag tror därför att kammaren med största tillfredsställelse skulle kunna taga den lydelse, som angivits i den av herr Olof Olsson m. fl. avgivna reservationen.

Slutligen vill jag säga även ett par ord i den fråga, som herr andre vice talmannen här berörde, nämligen frågan om vägbyråns befattning med bilbesiktningsväsendet. Han talade om att det skulle tarvas en förnyad utredning. Till detta vill jag säga, att denna fråga nu varit under utredning så länge, att man redan ur den synpunkten skulle kunna begära, att det nu bleve ett slut på saken. De olika sakkunniga — motorfordonssakkunniga eller vad de haft för motsvarande namn — som suttit undan för undan, ha mer eller mindre klart uttalat sig för behovet av en sammanhållande myndighet, men ha dragit sig för att taga steget fullt ut och föreslå en ny befattningshåvare. Redan vid 1930 års riksdag, då jag själv motionerade om tillsättande av en överbilbesiktningsman, avvisades detta förslag med den motiveringen, att man skulle avvakta resultatet av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens omorganisation. Vid föregående års riksdag väcktes i andra kammaren en motion i samma riktning, som också fick samma avslagsmotivering: en hänvisning till den pågående utredningen om väg- och vattenbyggnadsstyrelsens omorganisation. Så nog är denna sak så utredd och har så länge varit beaktad, att man nu kan kräva ett mer positivt resultat än det som framgår av den kungl. propositionen.

Jag vill också tillägga i anledning av herr andre vice talmannens anförande, att det här icke är fråga om en ny organisation, utan det gäller allenast att den person, som enligt det ursprungliga förslaget skulle ha att utfärda råd och anvisningar, även skall ha befogenhet att utfärda bestämmelser och att övervaka bilbesiktningsmännen i deras arbete. Det är en skäligen enkel fordran, som uppställs på den myndighet, som skall handha besiktningsväsendet.

Herr statsrådet **Leo**: Herr talman! Jag skall be att få säga endast några få ord i anledning av herr Forssells anförande. Den ärade talaren yttrade sig mycket kraftigt till förmån för villkoret, att som chef för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle endast kunna utses en tekniskt bildad man, och eftersom herr Forssell själv är en framstående tekniker, fanns det kanske några bland dem, som hörde honom, som trodde att han i det avseendet representerade någon mera enhällig mening inom teknikernas krets. Jag ber emellertid att få fästa herr Forssells och kammarens uppmärksamhet på, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen själv i sitt yttrande över förslaget till omorganisation framhållit, att man icke såsom en absolut fordran bör uppställa krav på att chefen skall vara tekniskt bildad. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anför själv i detta hänseende, att »administrativ erfarenhet, ekonomisk skolning och allmän duglighet syntas vara egenskaper, som främst borde värdesättas vid val av chef för verket».

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)

Sålunda tror jag att vi med lugn kunna följa Kungl. Maj:ts förslag, eftersom vi ha icke någon mindre än verkstyrelsen själv såsom anhängare av detta förslag.

Herr Tjällgren: Herr talman! Det är måhända en smula djärvt av mig att ta till orda i en fråga, som kommer från statsutskottet, men jag vill säga ett par ord i alla fall. Det är för övrigt så mycket sagt sedan jag begärde ordet, att det sannerligen inte är mycket att tillägga, och jag kan inskränka mig till att säga, att jag kunde ha instämt i de anföranden, som hållits av herr förste vice talmannen och av herr Forssell. Jag kommer därför, om det blir votering, att rösta för herr Olof Olssons m. fl. reservation. Om emellertid riksdagen skulle komma att fatta beslut i enlighet med utskottets förslag, tillåter jag mig uttala den förhoppningen att Kungl. Maj:t, när det gäller att tillsätta ifrågavarande chefspost, i första hand måtte undersöka, om det icke finns någon lämplig person bland fackmännen på området.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag finner mig uppkallad av de kommentarer, som från skilda håll gjorts med anledning av ett uttalande i mitt förra anförande. Jag yttrade nämligen, att vad man först och helst önskade var, att till chefsbefattningen utsågs en person med »sunt förnuft». Nu har i detta uttalande otvivelaktigt lagts något annat än vad jag med detsamma avsåg — man har pressat det på ett sätt som gör, att jag blir nödgad att ytterligare förtydliga vad jag menade. Jag menade därmed *sunt* och *praktiskt omdöme*, något som begåvade och tekniskt högt utbildade personer ingalunda alltid äro utrustade med. Vi känna nog till litet var, att även snillen och genier kunna sakna åtskilligt i det avseendet, och att vi i många fall kanske skulle vilja be att få bli bevarade från deras »sunda förnuft».

Nu har både herr förste vice talmannen och herr Nylander tolkat mitt uttalande på ett sätt, som inte överensstämmer med vad jag med detsamma avsåg. Och jag finner inte att jag har anledning att taga tillbaka vad det i själva verket innebar.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Endast en kort replik till herr Nylander. Herr Nylander ansåg, att jag sökt i fjärran efter argument, när jag erinrade om behovet av ett centralt organ för vägtrafiken. Nej, det är misstag. Redan i det kommittébetänkande, som ligger till grund för den proposition vi nu behandla, ha de sakkunniga efter omsorgsfull prövning direkt föreslagit inrättandet av en vägtrafikbyrå i kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Förslaget omnämnes på sidan 27 och 28 i propositionen. Kommunikationsministern har emellertid, under hänvisning till att han önskar se de spörsmål sammanförda, som äro hänskjutna till 1932 års trafikutredning, uppskjutit ståndpunktstagandet härom till dess sistnämnda utredning blir färdig.

När jag talar om vägtrafiken och den eventuellt blivande vägbyrån, håller jag mig sålunda på så fast mark, att det faktiskt här föreligger ett formligt förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade i avseende på den under behandling varande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Bagge m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)

Herr *Nylander*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 102 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Bagge* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade till en början beträffande första stycket därav yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas i denna del, dels ock att kammaren skulle godkänna nämnda stycke med den av herr *Nilsson* i Malmö m. fl. reservationsvis förordade ändringen, att de två sista meningarna utginge.

Vid härefter i enlighet med dessa yrkanden gjorda propositioner godkändes utskottets yttrande i nu förevarande del.

Beträffande den del av motiveringen, som rörde kompetensvillkoren för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens chef, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr *Olof Olsson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *förste vice talmannen* och herr *Nylander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som beträffande motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 102 punkten 1 godkänner utskottets yttrande beträffande kompetensvillkoren för chefen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr *Olof Olsson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (Forts.)
Slutligen godkändes på gjord proposition återstående delar av utskottets motivering.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av väckta motioner om tull å zinkvitt;

nr 33, i anledning av väckt motion om införande av tullskydd för råvara eller halvfabrikat av ek och bok;

nr 34, i anledning av väckt motion om viss ändring i skatteuppbörden för motorfordon;

nr 35, i anledning av väckt motion om viss ändring i 55 § 2 mom. rusdrycksförsäljningsförfordningen;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphörande av särskilda avgifter och tjänstbarheter till städer för vissa staten tillhöriga fastigheter jämte en i ämnet väckt motion;

nr 37, i anledning av väckt motion angående höjning av stämpelavgiften på fondpapper;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande bestämmelser rörande lokal postförsändelse jämte en i ämnet väckt motion;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i vissa postavgifter; samt

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel, som mottagits till postbefordran.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 266 och 270.

Herr *Tamm, Gustaf*, väckte en motion, nr 366, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Generaldirektör *Anders Örne* är på grund av gallvägssjukdom tills vidare oförmögen att sköta sina riksdagsgöromål; som intygas.

Stockholm den 4 maj 1934.

Gustaf Söderlund,
professor, överläkare vid Serafimerlasarettets
kirurg. klinik.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion med förslag till viss ordningsföreskrift i avseende å riksdagsmannaval och kommunala val;

nr 14, i anledning av väckta motioner med förslag angående beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsmannaval och kommunala val; samt

nr 15, i anledning av väckt motion angående ändringar i kommunallagarna till beredande av skydd för de kommunala skattebetalarna;

statsutskottets utlåtanden:

nr 103, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkterna 119, 122, 129 och 131, gjorda framställningar angående anslag till de allmänna läroverken och kommunala mellanskolor jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 104, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning, m. m., dels ock Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 137, gjorda framställning angående ersättning åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om blodundersökning i brottmål;

nr 58, i anledning av väckt motion angående bokföringsskyldighet för politiska sammanslutningar m. m.; samt

nr 59, i anledning av väckta motioner om ändring i lagen om förbud mot politiska uniformer m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 28, i anledning av väckt motion om antagande av förslag till lag med vissa bestämmelser angående boställen för klockare och organister; samt

nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; ävensom

särskilda utskottets memorial nr 3, angående arvode åt dess sekreterare m. fl.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.40 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 8 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 2 och den 4 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till ersättning åt blindas m. m.;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fattigvård och barnavård för lappar;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vattenrättsingenjörerna L. E. Wedberg, S. L. C. Aspegrén och K. J. Elfström att för placering i löneklass få tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning samt om tillägg till samma lag m. m., i vad propositionen avser det ordinarie förslagsanslaget till ersättning för prästerskapets tionde;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av staden Kungsbackas förpliktelser beträffande två icke lagfarna rådmän, vilka vid rådhusrättens i staden upphörande komma att indragas; samt

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning i fråga om anslag till beredande av viss gottgörelse åt förut i Ryssland bosatta svenska undersåtar.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 227, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag om ändrad lydelse av § 3 13:o) tryckfrihetsförordningen.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 228, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller andra som lida av rubbad själsverksamhet, dels ock en i ämnet väckt motion.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 232, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vadhållning i samband med tävlingar.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 266, angående ytterligare stöd från statens sida åt Kalix träindustri-aktiebolag; och

nr 270, med förslag till avtal med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Tamm, Gustaf*, väckta motionen, nr 366, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 13—15, statsutskottets utlåtanden nr 103 och 104, första lagutskottets utlåtanden nr 57—59 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 27—29.

Vid föredragning av särskilda utskottets memorial nr 3, angående arvode åt dess sekreterare m. fl., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber få hemställa, herr talman, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande nr 103 och samma utskotts utlåtande nr 104 skola sättas främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 367, av herr *Sköldén* och herr *Gustavson, John*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten;

nr 368, av herr *Sandström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten;

nr 369, av herr *Thorén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m.; och

nr 370, av fröken *Hesselgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en arrendeegnahemsfond m. m.

Föredrogs följande från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 480, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av motionerna II: 371 angående beredande av sysselsättning åt arbetslösa genom en allmän förkortning av arbetstiden och II: 498 angående ransonering av arbetet i syfte att bereda den arbetslösa ungdomen plats i produktivt arbete; och

nr 481, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av motioner, som i syfte att motverka arbetslösheten väckts angående åtgärder för begränsning inom statlig eller kommunal förvaltning av bisyssleväsendet, det s. k. dubbeltjänstsystemet m. m.

Första kammaren beslöt hänvisa dessa ärenden till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 489, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion, II: 373, angående upphävande av bestämmelserna om tillsättande av allmänna ombud i fråga rörande uppskattningen av ecklesiastika lönebostälernas årliga normalavkastning.

Herr förste vice talman: Herr talman! Jag får hemställa, att delgivningen av andra kammares ifrågavarande beslut ej måtte föranleda något vidare yttrande, då första kammaren redan den 5 i denna månad vid behandling av sitt första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5 avslagit en inom kammaren väckt motion av samma innehåll som andra kammaren bifallit.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Föredrogs följande från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 490, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion angående förbättrande av landskommunernas räkenskapsväsen; och

nr 491, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion angående främlingskontrollens rationella ordnande.

Första kammaren beslöt hänvisa dessa ärenden till sitt andra tillfälliga utskott.

Anmäldes och bordlades första kammares första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion angående den praktiska utbildningen av maskinistelever.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammares sammanträde avslutades kl. 4.15 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
